

Stenogrammid

XIII Riigikogu, II Istungjärk, täiskogu korraline istung

Esmaspäev, 19.10.2015, 15:00

Toimetatud

15:00 Istungi rakendamine

1. 15:07 Arupärimine Tallinna Sadama 2012. aasta Riigikontrolli auditi mõju kohta (nr 71)
2. 15:30 Arupärimine avaliku sektori töötajate avalduste kohta sotsiaalmeedias (nr 74)
3. 16:08 Arupärimine rahvusliku kaitsetööstuse suunamise ja toetamise kohta (nr 47)
4. 16:32 Arupärimine kohtusüsteemi korralduse kohta (nr 36)
5. 17:01 Arupärimine valimisea langetamise mõjude kohta (nr 42)
6. 17:40 Arupärimine presidendi otsevalimise võimalikkuse kohta Eestis (nr 51)
7. 18:10 Arupärimine korteriomandi- ja korteriühistuseaduse probleemide kohta (nr 57)
8. 18:29 Vaba mikrofon

15:00 Istungi rakendamine

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere päevast, head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu II istungjärgu 5. töönädala esmaspäevast istungit. Kas kolleegidel on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi? Palun, proua Heili Tõnisson, Vabariigi Valitsuse esindaja!

16:00 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson

Austatud härra juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kaks seaduseelnõu: esiteks, perekonnaseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu; teiseks, pärimisseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab nende kahe seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust justiitsminister Urmas Reinsalu. Aitäh!

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kolleeg Tarmo Tamm, palun!

16:00 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni liikmetel on üle anda arupärimine õiguskantsler Ülle Madisele. Arupärimine puudutab õigustamatut ootealatasu piiri ületamise korral. Nagu me teame, kui me läheneme Eesti-Vene piirile kas Narva-Ivangorodi, Koidula – Kunitšina Gora ja Luhamaa–Šumilkino maantee piiripunktide kaudu, siis lisaks sellele, et tuleb maksta veebikeskkonnas broneerimistasu 1 euro ja 30 senti, tuleb läbida ka ooteala, kus nõutakse veel mingit tasu, mis on täiesti arusaamatu. Vaatamata sellele, kas piiril on järjekorda, kas on roheline tuli, tuleb läbida ooteala ja maksta seda tasu. Me küsimegi siis proua õiguskantslerilt, kui õigustatud see on. Kokku on meil kolm küsimust.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Märt Sults, palun!

16:00 Märt Sults

Auväärt esimees! Kolleegid! Kuna haridusmaastikul ja hariduse rahastamisel on igasugust segadust, siis see ajendaski minister Ligile uuesti arupärimist esitama. Arupärimine on järjekordselt lasteaiaõpetajate töö väärtustamise kohta. Alushariduse pedagoogid ehk lasteaiaõpetajad saavad oma kvalifikatsiooni ülikoolis nii nagu ülejäänud pedagoogidki. Lasteaiaõpetajatel lasub samasugune vastutus nagu kooliõpetajatel, tihti ka suurem. Õpetajate kvalifikatsiooninõudeid, täienduskoolitusi ja muid kvaliteedi kindlustamise nõudeid rakendatakse nii kooliõpetajate kui ka lasteaiaõpetajate suhtes. Kvalifikatsiooninõuded peavad olema täidetud. Ometi pole lasteaiaõpetajatele tagatud palga alammäära nagu kooliõpetajatele. Praegu pole ka kooliõpetajatele alammäära tagatud, herra Ligi ei osanud seda meile öelda, rääkimata sellest, et lasteaiaõpetajate palgad ulatuksid kooliõpetajate palkadeni. Samuti erineb kooliõpetajate puhkus oluliselt lasteaiaõpetajate omast. Kui kooliõpetaja puhkus on 56 päeva, siis lasteaiaõpetajatel on see 42 päeva. Niisiis on tekitatud olukord, kus justkui on loodud ühesugused standardid, kuid hoolimata sellest on hüved väga- väga erinevad. Ja siit ka küsimused. Mis kaalutlustel ei saa riik määrata lasteaiaõpetajatele töötasu alammäära? Mis põhjusel ei saa pedagoogilise kõrgharidusega ja kvalifikatsiooninõuetele vastava alusharidusega õpetaja palka viia samale tasemele, kui on põhikooli õpetajatel? Miks ei saa lasteaiaõpetajate puhkepäevi võrdsustada õpetaja omadega? Lisaks Keskerakonna fraktsiooni liikmete allkirjadele on siin ka 1261 lasteaiaõpetaja allkirjad. Kui samasisuline eelnõu lastakse veega alla, siis 1261 allkirja veega alla lasta ei saa. Nii et jõudu ja jaksu, herra minister, ebamäärase vastuse andmisel!

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Rohkem eelnõusid ega arupärimisi üle ei anta. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks arupärimist ja kaks seaduseelnõu ning Riigikogu juhatus menetleb neid Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse järgi.

Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohaloleku kontrollKohal on 79 Riigikogu liiget, puudub 22.

Läheme päevakorra kinnitamise juurde. Head kolleegid, palun tähelepanu! On üks päevakorra täpsustus. Arupärimise esitajate ning adressaadi kokkuleppel vastab välisminister Marina Kaljurand arupärimisele nr 75, mis oli planeeritud tänaseks kaheksandaks päevakorrapunktiks, 26. oktoobril s.a. Seetõttu on ettepanek kaheksas punkt päevakorrast välja jätta.

Head kolleegid, panen päevakorra nimetatud muudatusega hääletusele. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

HääletustulemusedPoolt hääletas 75 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi, üks on erapooletu. Päevakord on kinnitatud.

1. 15:07 Arupärimine Tallinna Sadama 2012. aasta Riigikontrolli auditi mõju kohta (nr 71)

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänase päevakorra juurde ja alustame arupärimistele vastamist. Esimese arupärimise on Riigikogu liikmed Jaanus Karilaid, Kersti Sarapuu, Artur Talvik, Andres Ammas ja Märt Sults esitanud riigikontrolörile ning teemaks on Tallinna Sadama 2012. aasta Riigikontrolli auditi mõju. Arupärijate nimel palun kõnepulti Artur Talviku!

16:00 Artur Talvik

Hea eesistuja! Head rahvasaadikud! Jaanus Karilaid algatas ühe arupärimise, millele ka mina alla kirjutasin. Proovin seda teile lühidalt tutvustada. Arupärimine on suunatud auväärt riigikontrolörile Alar Karisele ja puudutab Tallinna Sadama 2012. aasta Riigikontrolli auditit ja selle mõju. Riigikontroll tutvustas juba 2012. aastal Riigikogule auditit, mis puudutas otseselt Tallinna Sadama hankeid ja rahavoogude suunamise mõistlikkust. Auditis "Muuga konteinerterminali 17. kai rajamine" on toodud selgelt välja, kuidas Tallinna Sadama juhatus on korduvalt eiranud riigihangete seadust ning ehitised on arusaamatul moel läinud pärast hankeprotsesside lõpetamist miljoneid eurosid kallimaks. Lisaks sellele on tehtud veel igasuguseid tähelepanekuid.

Arupärimise küsimused on järgmised. Esimene küsimus: "Milliseid muudatusi on pärast 2012. aasta

eelnimetatud auditit Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium koos ettevõtte nõukoguga teinud? Kas antud auditi valguses alustas tollane majandus- ja kommunikatsiooniminister kiiret ja konstruktiivset koostööd puuduste likvideerimiseks? Milliseid positiivseid näiteid tooksite esile?" Teine küsimus: "Nõukogul oli võimalus peale eeltoodud auditi avalikustamist teha juhatuse töökorralduses vastavaid muudatusi. Milliseid muudatusi rakendati?" Kolmas küsimus: "Auditis toodi välja, et rikuti riigihangete seadust korduvalt, tehti majanduslikult kahjulikke otsuseid ning juhatuse rikkus ka hoolsuskohustust. Milline on üldse vastavate näidete valguses nõukogu vastutus? Kas see on täna piisav või vajaks see Riigikontrolli arvates õiguslikult täpsemat regulatsiooni?"

Ka minul tekib selline üldfilosoofiline küsimus, et kui suur siis ikkagi on Riigikontrolli auditi tegelik mõju ühiskonnale. Kas audit jääb lihtsalt kuhugi riiulisse seisma või jõuab see kas või vähemalt rahvasaadikute teadmisse kohale? Suur tänu!

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Palun arupärimisele vastama riigikontrolör Alar Karise!

16:00 Riigikontrolör Alar Karis

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Nagu te kuulsite, esitasid kolm Riigikogu Keskerakonna fraktsiooni ja kaks Vabaerakonna fraktsiooni liiget mulle 16. septembril s.a arupärimise, mis käsitleb Riigikontrolli 2012. aastal avalikustatud auditit "Muuga konteinerterminali 17. kai rajamine". Arupärimises soovitakse teada, kas ja kuidas võtsid AS-i Tallinna Sadam osalust valitsenud minister ja nõukogu arvesse Riigikontrolli aruandes esitatud tähelepanekuid ja soovitusi. Arupärimisele vastamiseks esitas Riigikontroll ametliku päringu Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning vaatas läbi AS-i Tallinna Sadam nõukogu koosolekute materjalid ja protokollid ajavahemikul kuus kuud enne ja pärast auditiaruande avalikustamist. Ma vastan küsimustele nende esitamise järjekorras.

Küsimus: "Milliseid muutusi on pärast 2012. aasta eelnimetatud auditit Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium koos ettevõtte nõukoguga teinud? Kas antud auditi valguses alustas tollane majandus- ja kommunikatsiooniminister kiiret ja konstruktiivset koostööd puuduste likvideerimiseks? Milliseid positiivseid näiteid tooksite esile?" Arupärimisele vastamiseks küsis Riigikontroll Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumilt, kas ja milliseid konkreetseid abinõusid võttis toonane minister kasutusele, et auditiga leitud puudusi AS-i Tallinna Sadam juhtimises, omanikujärelevalves ja töökorralduses edaspidi vältida. Samuti pärisime, kas ja milliseid korraldusi andis toonane minister AS-i Tallinna Sadam nõukogule, et omanikujärelevalvet tõhustada. Seejuures palusime viidata asjakohastele dokumentidele, allikatele või korraldustele, mis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vastuse paikapidavust kinnitaksid. Ministeeriumi vastuskirjast selgub, et AS Tallinna Sadam on auditi järel teinud muudatusi hangetealases töökorralduses, kuid lisatud pole ühtegi viidet ega materjali, millest nähtuks, kas muudatused on algatanud auditi avalikustamise ajal osalust valitsenud minister või AS-i Tallinna Sadam nõukogu. AS-i Tallinna Sadam juhatuse on omal initsiatiivil loonud auditi järel äriühingus hankejuhi ametikoha, samuti on AS Tallinna Sadam väidetavalt üle vaadanud oma tüüplepingud ning hankedokumentide vormid. Lisaks eeltoodule teatas läinud nädala reede õhtul Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Riigikontrollile, et otsib riigihangetega seoses erikontrolli läbiviijat, kes hindaks, kas AS-i Tallinna Sadam aastatel 2005–2015 sõlmitud lepingud on õiguspärased. Erikontrolli käigus plaanitakse hinnata ka Muuga konteinerterminali 17. kai ehitusega seotud lepinguid.

Teine küsimus: "Nõukogul oli võimalus peale eeltoodud auditi avalikustamist teha juhatuse töökorralduses vastavaid muudatusi. Milliseid muudatusi rakendati?" AS-i Tallinna Sadam nõukogu arutas Riigikontrolli aruande eelnõu vahetult enne auditi avalikustamist ning vahetult pärast avalikustamist. Nõukogu koosolekute protokollidest nähtub, et nõukogu ei teinud ühtegi muudatust AS-i Tallinna Sadam juhtimises ega töökorralduses. AS-i Tallinna Sadam juhatuse tellitud õigusanalüüsile tuginedes otsustas nõukogu ühehäälselt, et AS-i Tallinna Sadam juhatuse on Muuga sadama idaosa laiendamisega seonduvalt hoolsuskohustust täitnud ja äriühingule ei ole tekitatud kahju, mistõttu pole ka põhjendatud kahju hüvitamise nõude esitamine juhatuse liikmete vastu.

Kolmas küsimus: "Auditis toodi välja, et rikuti riigihangete seadust korduvalt, tehti majanduslikult kahjulikke otsuseid ning juhatuse rikkus ka hoolsuskohustust. Milline on üldse vastavate näidete valguses nõukogu vastutus? Kas see on täna piisav või vajaks see Riigikontrolli arvates õiguslikult täpsemat regulatsiooni?" Riigi äriühingu nõukogu liikme vastutuse küsimust saab tinglikult vaadelda

kahesugusena: vastutus äriühingu ees ja vastutus omaniku ees. Vastutust äriühingu ees reguleerib äriseadustik, mille § 327 ütleb järgmist: "Nõukogu liikmed, kes on oma kohustuste rikkumisega tekitanud kahju aktsiaseltsile, vastutavad tekitatud kahju hüvitamise eest solidaarselt. Nõukogu liige vabaneb vastutusest, kui ta tõendab, et on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega." Riigi äriühingu nõukogu liikme vastutuse omaniku ehk riigi ees peaks täpsemalt sätestama riigivaraseadus. Sõna "vastutama" esineb riigivaraseaduses ühes või teises vormis 25 korral. Vastutavat ministrit mainitakse seaduses 21 korda, üks kord räägitakse registri vastutavast töötlejast. Sõna "vastutus" esineb riigivaraseaduses paraku vaid kaks korda ja kummalgi korral pole see seotud riigi äriühingu nõukogu liikme tegevusega. Siiski ei ole minu hinnangul peamine küsimus selles, kas nõukogu liikme vastutus on piisavalt konkreetselt reguleeritud või mitte. Peamine küsimus on minu arvates, kas omanik näeb või ei näe vajadust õigustatud juhtudel nõukogu liikme suhtes vastutust rakendada. Aastate jooksul on avalikkuse ette tulnud mitmeid juhtumeid, kus riigi äriühingu nõukogu ei ole oma järelevalveülesannete täitmisega hakkama saanud. Pean eelkõige silmas kunagisi riigile kuuluvaid äriühinguid nimedega Werol ja Eesti Viljasalv. Seni ei ole riik mitte kunagi ühegi nõukogu liikme puhul vastutust rakendanud.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastutuse küsimus on paljuski hoopis teile. On teie otsustada ja arutada, kas selline praktika riigi äriühingu nõukogu liikme vastutuse küsimuses on teie jaoks sobiv või mitte. Kui mitte, siis on samuti teie valik, kas näete lahendust regulatsioonide täpsustamises või olemasolevate täitmise nõudmises. Täna tähelepanu eest!

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud riigikontrolör! Teile on ka küsimusi. Andres Herkel, palun!

16:00 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud riigikontrolör! Me kuulsime teie vastusest, et nõukogu ei teinud auditi järel ühtegi muudatust, ja lõpuks te jõudsite ka asja tuumani, kuidas nõukogu liikmete vastutusega üldse lood on. Kindlasti on see küsimus ka Riigikogule. Ma küsin aga selle kohta, et minu meelest tegi Riigikontroll 2013 aastal, kui ma ei eksi, veel ühe auditi. Selle teema oligi riigiettevõtete juhtimine ja nõukogude roll selles. Äkki te laiendate teemat ja ütlete, kuidas sellele on reageeritud, kuidas on reageerinud majandusministeerium. Kas pärast seda, kui Tallinna Sadamas avastati korruptsioonijuhtum, mis praegu on uurimise all, on see reaktsioon muutunud ka kuidagi elavamaks või paljulubavamaks?

16:00 Riigikontrolör Alar Karis

Jah, riigiettevõtete juhtimist auditeeris Riigikontroll. Samuti telliti, nagu te mäletate, Erkki Raasukeselt vastav ülevaade, mis paljuski kattus sellega, mida Riigikontroll oma seisukohas välja ütles. Nüüd küsimused. Kas sellele on midagi järgnenud? Arutelu on kindlasti elavnenud, seda küsimust pole arutanud mitte ainult avalikkus, vaid seda on jõudnud arutama hakata ka Vabariigi Valitsus. Teatavasti on majandus- ja taristuminister samuti asunud astuma samme selleks, et osa ettevõteteid ja nende juhtimist muuta. Samal ajal on Rahandusministeeriumis väljatöötamisel nn valge paber. Kui minu arvamust küsida, siis minu seisukoht on, et päris niimoodi asju ajada ei saa, kuigi tuleb kiita, et majandus- ja taristuminister on asjaga tegelema hakanud. Meil puudub lihtsalt ülevaade, milliseid äriühinguid on vaja, millised äriühingud peaks maha müüma, millised tuleks viia börsile, milliste osalus tuleks lõpetada või millistele jätta vähemusosalus. Enne kui sellist selgust ei ole, ei ole vist mõistlik hakata osa ettevõtetega kiirustades tegutsema. Aga see, et sellel teemal praegu räägitakse ja ka tegutsetakse, on minu arvates hea.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

16:00 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Nagu ma siin üllatusega kuulsin, ei olegi riigi äriühingute nõukogu liikmed seni nagu oma tegevuse eest vastutanud. Mida peaks konkreetselt tegema, et nende vastutus muutuks reaalseks?

16:00 Riigikontrolör Alar Karis

Nõukogu liige saab vastutada siis, kui ta teab, mille eest ta vastutab. Ma tõin siin ju ka paar näidet. Üks oli Weroli tehas, kus Riigikontroll soovitas raskustesse sattumise eest vastutusele võtta ka ettevõtte nõukogu. Toonane minister Tuiksoo keeldus. Teine, võib-olla markantsem näide on Eesti Viljasalve kohta, kus nõukogu ei kontrollinud, kas juhatas tagab vilja julgeolekuvaru säilimise. Paradoks on selles, et toona oli viljavaru puhul tegemist riigisaladusega ja riigisaladusele ligipääsu õigust ei olnud ei nõukogu liikmetel ega ka sellel samal juhatusel, kes tegelikult nendele andmete ligi pääses. Nii et kui sul ei ole õigusi, siis sa ei saagi millegi eest väga vastutada. Ma arvan, et see on sisetunde küsimus. Olen ka ise olnud mitmes nõukogus. Kui inimesed on kompetentsed, siis on võimalik ka vastutust nõuda. See on osaliselt ka vastus eelmisele küsimusele, kes peaksid nõukogus olema. Seal peaksid olema inimesed, kes ei valda mitte niivõrd seda konkreetset institutsiooni, vaid kes tunnevad valdkonda ja kellel on kogemusi.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Artur Talvik, palun!

16:00 Artur Talvik

Hea eesistuja! Lugupeetud riigikontrolör! Sellessamas auditis, mis on iseenesest väga põhjalik ja huvitav lugemine, te osutate väga paljudele puudujääkidele. Ja teie jutust võib järeltada, et ühtegi soovitusi tegelikult kuulda ei võetud – ei võtnud kuulda ei omanik ega ka nõukogu. Mõned asjad isegi vaidlustati, kui ma õigesti mäletan. Mu küsimus on natuke laiem. Te teete väga põhjalikke ja häid auditeid. Missugune on nende auditite mõju üldse ühiskonnas ja kas te olete selle mõjuga rahul? Kas need on piisavalt tulemuslikud?

16:00 Riigikontrolör Alar Karis

Auditi mõju ei ole päevakorral mitte ainult Riigikontrollis, sest iga kord, kui ma kolleegidega suhtlen, on see mõjuküsimus ka alati päevakorral. Aga ma arvan, et see läheks pikale, kui ma hakkaksin praegu rääkima auditite mõjust ja selle eri vormidest. Selge on see, et Eesti Riigikontroll ei ole kohtumõistja, nagu on mõnedes teistes riikides, näiteks Hispaanias, Portugalis ja Belgias, kus on õigus ka kohtulikult karistada. Ma arvan, et me ei vajagi seda õigust. Kindlasti on meie riigis aga olemas vastavad institutsioonid, kelle poole me ka kõnealuse auditi raames pöördusime. Algatuseks Prokuratuur, kellega meil oli väga pikk kirjavahetus. Lõpuks leiti ikkagi, et väär- ega kuriteoga tegemist ei ole, ja küsimus jäi lahendust ootama. Nii et meie kindlasti anname endast parima, aga need on teised institutsioonid, kes peavad oma pädevuse piires otsustama, kas järgmisi samme astuda või mitte, olgu selleks siis valitsus või ka Riigikogu, kes valitsuselt vastavaid samme nõuaks. Ma ei taha selle jutuga kindlasti mitte jõuda sinna, et Riigikontroll töötab palehigis, aga mõju nagu üldse ei oleks. Mõju kindlasti on. Hiljutine Peer Review ehk siis kolleegide rahvusvaheline hindamine leidis, et Eesti Riigikontrollil on mõju piisavalt ja 50–60% meie ettepanekutest võetakse arvesse. Aga alati on erandeid ja Tallinna Sadama juhtum on paraku see erand, kus midagi ei juhtunud. Ma ei taha öelda, et need sündmused, mis on toimunud varem, on kindlasti mõjutanud hilisemaid sündmusi, aga täna me näeme, et Tallinna Sadamas on üks mure, mis ootab lahendamist. Kui oleks sekkunud mõni aasta varem ja needsamad sisekontrollid oleksid paremini tööle hakanud, siis võib-olla oleksid mõned asjad jäänud olemata.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Tamm, palun!

16:00 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud riigikontrolör! Olin ka eelmises koosseisus riigieelarve kontrolli erikomisjoni liige ja mäletan neid auditeid, mitte ainult Tallinna Sadama, vaid ka näiteks Eesti Energia kohta. Riigikontroll tegi väga põhjalikke ettekandeid, auditeid ja ettekirjutusi, aga neid arvestati väga vähestel juhtudel. Ma küsin, kui palju nendest juhtumitest on jõudnud prokuratuuri. Mitmel juhul prokuratuur on algatanud menetluse, kui palju neid juhtumeid on? Tegemist on ju väga suurte summadega ja Riigikontrolli arvates ka päris suurte eksimustega.

16:00 Riigikontrolör Alar Karis

Ma ei oska vastata küsimusele, mitu juhtumit on olnud, aga neid juhtumeid, kus prokuratuur on alustanud menetlust, on olnud.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Märt Sults, palun!

16:00 Märt Sults

Aitäh, härra eesistuja! Härra riigikontrolör! Tahan küsida sellist asja. Kuna 2012. aastal midagi ei avastatud, kas te rakendasite siis 2015. aastal mingit uut metoodikat või mingeid muid asju? Kuidas te äkki sellise mure, nagu te ütlesite, paarisaja miljoni eurose mure – kuigi see ei olekski nagu kellegi mure – avastasite? Või äkki oli see lohakus, et 2012. aastal seda muret ei avastatud?

16:00 Riigikontrolör Alar Karis

Aitäh! 2015. aastal me ei teinud vastavat auditit, see mure selgus teiste menetluste käigus. Alati võib esitada küsimuse, kui pikalt tuleks ühe auditiraporti teemat veel jälgida pärast seda, kui raport on avalikustatud. Kindlasti on juhtumeid – me püüame suhtuda sellesse täie tõsidusega –, kus me mõningaid raporteid hoiamegi elavana. Teisisõnu, mõni aeg hiljem me teeme järelepärimise või ühe lühikese auditit, et vaadata, millised sündmused on meie auditile järgnenud. Tuleb tõele au anda, et ega juhtuma ei hakkagi alati kohe pärast raporti avalikustamist. Mõnikord me näeme veel pärast 4–5 aasta möödumist sündmusi, kus viidatakse meie raportile. Aga teinekord hakkab mõju avalduma väga ruttu, niipea kui Riigikontroll läheb kuhugi oma auditit tegema, järgnevad ka sellest ajendatud sündmused. Mõned asjad on ära parandatud enne, kui meie raport valmis saab.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Mart Helme, palun!

16:00 Mart Helme

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Ettekandest jäi selline mulje, et Riigikontroll ei saagi nagu midagi teha, et avastatud väärnähtusi seadusandlikus korras kõrvaldada. Te saate juhtida tähelepanu ja pöörduda prokuratuuri poole, ja see on kõik. Kas sellest võib järeldada, et kuriteo uurimine ja kurjategijate karistamine jääbki käima nii, et kurjategija ise peab enda kohta avalduse tegema?

16:00 Riigikontrolör Alar Karis

Mis ma oskan selle küsimuse peale vastata? Selge on see, et meie teeme kõik, mis on meie võimuses, ja kirjad prokuratuurile ei ole ainuke võimalus. Ka tänane esinemine Riigikogu ees on üks selle tegevuse vorme, et midagi hakkaks juhtuma. Kes peab esitama avalduse? Kas kurjategija ise? Vaevalt. Ma usun, et Eesti riigi institutsioonid, kes on selleks ellu kutsutud, täidavad oma ülesandeid täie tõsidusega. Mina ei ole kindlasti see inimene, kes annab hinnangu, kas üks või teine asi jäeti menetlusest välja tahtlikult või tahtmatult.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Rein Ratas, palun!

16:00 Rein Ratas

Aitüma, auväärt juhataja! Hea riigikontrolör! Tallinna Sadam on kuldmune munev kana, kes teeb rasket tööd. Kas valitsustasandilt on pöördutud kunagi ka Riigikontrolli poole küsimusega, kas üht või teist neist kuldmune munevaist kanadest on mõtet müüa? Olen rääkinud.

16:00 Riigikontrolör Alar Karis

Riigikontrolli poole on kindlasti pöördutud selle kaudu, et on algatatud mingi seadusmuudatus, mille puhul Riigikontroll on reageerinud kas siis märgukirjaga, kirjaga või tähelepanu juhtimisega Vabariigi Valitsuse istungil. Ja neid juhtumeid ei ole üldse vähe. Samale aspektile oleme juhtinud tähelepanu ka

sellessamas äriühingute auditis või ülevaates, mis me tegime, kus me palusime valitsusel teha selgeks, milliseid äriühinguid on vaja ja milliseid ei ole vaja, millised viia börsile ja milliseid mitte. Mis puudutab börsile viimist, siis ka ühe kirjaga omaaegsele peaministrile jäi ühe ettevõtte börsile viimine ära, sest toonane peaminister leidis samuti, et see ei ole kõige mõistlikum samm. Nii et on palju asju, mida Riigikontroll teeb iga päev, mitte ainult auditiraportite kaudu, mis jõuavad ka siia Riigikokku.

16:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud riigikontrolör, arupärimisele vastamise eest! Rohkem teile küsimusi ei ole. Kas Riigikogu liikmetel on soov avada läbirääkimisi? Läbirääkimissoovi ei ole. Oleme esimese päevakorrapunkti läbinud.

2. 15:30 Arupärimine avaliku sektori töötajate avalduste kohta sotsiaalmeedias (nr 74)

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme teise päevakorrapunkti juurde: Riigikogu liikmete Martin Repinski, Kadri Simsoni, Mihhail Stalnuhhini, Lauri Laasi, Andrei Novikovi, Dmitri Dmitrijevi, Rein Ratase, Jaanus Karilaidi, Viktor Vassiljevi, Siret Kotka, Mihhail Korbi, Peeter Ernitsa ja Mailis Repsi esitatud arupärimine kaitseminister Hannes Hansole avaliku sektori töötajate avalduste kohta sotsiaalmeedias. Arupärijate nimel saab kõigepealt sõna Martin Repinski.

16:00 Martin Repinski

Austatud kolleegid! Austatud minister! Ma tutvustan arupärimist avaliku sektori töötajate avalduste kohta sotsiaalmeedias. Eesti Kaitseliidu avalike suhete osakonna spetsialist Urmas Reitelmann avaldas sotsiaalmeedias arvamust põgenike ning Eestis elavate venelaste kohta. Tegemist on juba teise väga ebaõnnestunud avaldusega Kaitseministeeriumi haldusala töötajalt. Suvel nimetas Kaitseväe staabi- ja sidepataljoni teavituskeskuse ohvitser kapten Hannes Vörno pagulasi murjaniteks ja metsalisteks. Urmas Reitelmann kirjutas oma Facebooki kontol toimunud arutelu järgmise vastuse: "Kus sa näed põgenikke? Euroopasse valgub saast, põgenikud istuvad peredega Süüria piiri lähedastes põgenikelaagrites, et oodata võimalust naasta koju. Meile pürgib tavaline inimrääps, keda tuleb tõrjuda kõikide vahenditega. Eestis parasiteerib 300 000 tibla, kes ei ole siia adapteerunud, kuidas oleks Sinu arvates võimalik inimesteks muuta neid miljoneid siia pürgivaid mugavusprussakaid?" See väljaütlemine solvas väga paljusid Eestis elavaid venelasi, kes räägivad väga head eesti keelt, kes on Kaitseliidu liikmed või läbivad parasjagu ajateenistust. Selline avaldus lõhestab Eesti ühiskonda ning on otsene oht Eestile ja meie inimeste julgeolekule. Niisugused väljaütlemised tühistavad kogu töö, mida Eesti riik on aastaid teinud selleks, et Eesti venelased oleksid lojaalsed ning integreeruksid meie hulka. Kaitseliit on Kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ning sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab Kaitseliidu seadusest tulenevaid ülesandeid. Hoolimata peaministri ning eelmise kaitseministri konkreetsetest seisukohtadest, et selliste väljaütlemiste autor ei sobi oma ametikohale, pole Kaitseliidu juhtkond toimunule adekvaatselt reageerinud. Autor töötab endiselt Kaitseliidus, kuigi mitte enam avalike suhete osakonna spetsialistina. Kuid ka see samm võttis aega tervelt kaks nädalat.

Seoses sellega on meil järgmised küsimused: "Kuidas on reguleeritud Kaitseministeeriumi haldusalas avalike suhete valdkonnas töötavate isikute isikliku arvamuse avaldamine? Kas Teie hinnangul on selline avalik viha õhutamise lubatud, kui isik teeb seda väljaspool tööaega? Milline mõju on sellisel vihakõnel meie julgeolekule? Kuidas suhtuvad NATO ja meie koostööpartnerid Euroopa Liidus sellistesse avaldustesse? Kas Teie hinnangul saab sellise avalduse teinud isik töötada edasi Kaitseliidus ehk sisuliselt Teie haldusealas?"

Lisan enda poolt, et minul on isiklikult kahju, et selliseid arupärimisi tuleb üldse esitada. Normaalse süsteemi korral oleks Reitelmann pidanud minu arust olema samal päeval Kaitseliidu tööst vabastatud. Tegelikult käitus ta ju väga agressiivselt nende inimeste suhtes, keda Kaitseliit peab kaitsma. Sellega solvas ta Eestimaal elavaid inimesi. Minu arust näitab see juhtum, et valitsuse sõnad ja teod lähevad

lahku. Eesti inimesi õpetatakse kogu aeg, et peame olema solidaarsed ega tohi kedagi diskrimineerida, aga viha õhutav kõrge riigiametnik edutatakse teisele kohale, selle asemel et teda karistada ja töölt vabastada. Aitäh!

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Palun arupärimisele vastama kaitseminister Hannes Hanso!

16:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Austatud Riigikogu liikmed! Kui eelkõneleja ütles, et tal on kahju, et Riigikogus peab selliseid arupärimisi esitama, siis ma saan temaga ainult nõustuda. Ka mul on väga kahju, et ma kaitseministrina pean seisma teie ees ja sellisele arupärimisele vastama. Kuna tõstatatud on kolm küsimust, siis lubage mul nendele järjest siit puldist vastata.

Esiteks. Kaitseministeeriumi valitsemisalas töötavad inimesed on nii nagu kõik teisedki inimesed Eesti Vabariigis vabad oma arvamust avaldama, pidades sealjuures kinni sündsuse ja hea maitse tavadest. Eriti ei ole vastuvõetav oma arvamuse esitamine segamini roppuste, solvangute või meie ühiskonna mingi osa alandamisega. Kindlasti ei ole ka vastuvõetav sildistamine rahvuse või nahavärvi või sättumuste alusel. Põhiseadusega garanteeritud sõnavabadus ei anna mitte mingil juhul mitte kellelegi, olgu nad Kaitseväes või kusagil mujal, õigust ühiskonnas vihakõnet levitada. Sellel, kas keegi avaldab oma arvamust töö ajal või väljaspool seda, ei ole selles kontekstis tegelikult mingit tähtsust. Ka kaitsevaldkonna töötajad esindavad oma organisatsiooni ja laiemalt Eesti riiki igal ajal ning igas suhtlusolukorras. Nõustun, et need ebakohased, solvavad või laimavad väljaütlemised riivasid kindlasti paljusid, sh tublisid Eesti kodanikke, kes osalevad riigikaitstes kas vabatahtlikena või elukutseliste teenistujatena. Kindlasti ka paljusid kaitseliitlasi, eriti Ida-Virumaa piirkonnas, aga ka mujal. Sellised avaldused kahjustavad Eesti mainet nii oma riigis kui ka rahvusvaheliselt. See ei ole kuvand, mida meie siin Eestis tänapäeva demokraatlikus ja vabas ühiskonnas endale sooviksime. Ja seda olulisem on meie ühene ja selge hinnang, et sellistel avaldustel ei ole Eesti ühiskonnas kohta.

Meie liitlased saavad muidugi aru, et tegemist ei ole meie riigikaitseorganisatsioonide seisukohtade või neis levinud suhtumisega, vaid pigem üksikute taunitavate ja väga ebaõnnestunud ülesastumistega. Mul on hea meel siit kinnitada, et Eesti julgeolek ja liitlassuhted põhinevad väga tugevatel alustel, mida paari juhmuse või roppusega, lolli väljaütlemisega ei suudeta kuidagi murendada. Nii mina kui ka minu eelkäija kaitseministrina, samuti Vabariigi President ja peaminister on selliseid väljaütlemisi väga selgelt, avalikult ja korduvalt hukka mõistnud, ja vähemalt enda puhul võin kinnitada, et need ei sobi kuidagi kokku meie riigikaitse vaimuga. Samuti on juba varem välja öeldud, et selliste arvamused avaldustega silma paistnud inimesed ei ole ilmselgelt kohased töötama organisatsiooni hea maine kujundamisega tegelevates struktuuriüksustes, nagu seda on avalike suhete osakond. Organisatsioonide juhid on sellest ka oma järeldused teinud. Nii Kaitseväes kui ka Kaitseliidus on juhid organisatsiooni sees rõhutanud, et solvamine või vihakõne avalikus ruumis ei ole mitte mingil juhul vastuvõetav. Aitäh!

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud minister! Teile on ka küsimusi. Martin Helme, palun!

16:00 Martin Helme

Aitäh, lugupeetud asespriker! Hea minister! Kas te oleksite nii kena ja defineeriks te meile, mis on vihakõne. Kas see on meil ka mõnes paragrahvis kirjas?

16:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Siit puldist ja peast ei ole ma küll valmis vihakõnet defineerima ja ma arvan, et ka meie seadustes on selle täpse definitsiooni sõnastamisel veel küsimusi.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Stalnuhhin, palun!

16:00 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Härra minister! Äkki oskate öelda, kui palju on Kaitseliidus protsentuaalselt mitte-eestlasi? Kas see on teile teada?

16:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Ma rääkisin täna Kaitseliidu inimestega sellel teemal. Kui ma kunagi käisin president Ilvesega riigivisiidil, siis küsis üks Saksa poliitik minu käest, kui palju meil Eesti Riigikogus vene rahvusest inimesi on. Ma ütlesin, et ma ei tea, ma pole kunagi pidanud sellistes kategooriates mõtlema. Ja ma ei oska ka praegu vastata. Ma arvan, et ka Kaitseliit ei mõtle rahvuse kategooriates. Mis alusel üldse inimese rahvust määrata? Kas on ainult keele järgi või on ka muu identiteet? Ma ei tea sellele täpset vastust. Ma tean, et on piirkondi, kus venekeelseid kaitseliitlasi on rohkem kui mujal, minu kodusel Saaremaal on neid kindlasti vähem kui näiteks Ida-Viru piirkonnas, aga täpse arvu jään praegu võlgu.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Madis Milling, palun!

16:00 Madis Milling

Suur tänu, härra istungi juhataja! Austatud kaitseminister! Olen teiega nõus, et kaitseväelane ja kaitseliitlane on seda 24/7. Küll aga jääb mulle veidike arusaamatuks see, mis on vihakõne ja mis mitte. Me ei oska seda ju defineerida. See, mis ühe jaoks on radikaalne väljaütlemine, on teise jaoks suhteliselt leebe asi ja kolmanda jaoks vihakõne. Aga nüüd minu küsimus. Kas Kaitseväes ja Kaitseliidus on välja töötatud korrektsed regulatsioonid, mis on seotud inimeste tööülesannetega ja mis määravad ära isikliku Facebooki-lehekülje kasutamise reeglid? Kui on, siis milliste reeglite vastu härrased Vörno ja Reitemann konkreetset eksisid?

16:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Aitäh! Ma arvan, et need reeglid ei olnud siiani selgelt paigas ega defineeritud. Kui ma täna aga Kaitseliiduga suhtlesin, siis teavitati ka mind, et valmimas on sotsiaalmeedias käitumise juhend, mille alusel need asjad tulevikus täpsemalt paika pannakse. Mulle kinnitati, et juhend peaks valmima selle kuu jooksul ehk oktoobri lõpuks. Ja ma saan aru, et kõikvõimalike selliste avalduste puhul on seal võtmesõnaks nulltolerants.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valeri Korb, palun!

16:00 Valeri Korb

Aitäh, lugupeetud härra minister! Kui suur on Kaitseliidu avalike suhete osakond ja kas sinna võetakse tööle inimesed, kes läbivad konkursi, või seda Kaitseliidus üldse ei korraldata?

16:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Detailselt osakonna suuruse suhtes jään vastuse võlgu, võime esitada hiljem täpsustavad andmed. Organisatsioon on päris suur ja iga osakonna või valdkonna täpset mehitatust ei oska ma siit puldist öelda. Ka protseduurid on Kaitseliidu ülema otsustada. Kui teil on soovi, siis võime saata teile nende asjade kohta täpsemad andmed.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jaak Madison, palun!

16:00 Jaak Madison

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud kaitseminister! Te mainisite alguses korduvalt, et mõistate hukka vihakõne levimise nii Kaitseliidus kui ka Kaitseväes. Kindlasti me kõik nõustume selle väitega, kuid me tahaksime ka kuulda, mida te vihakõne all täpselt mõtlete. Mida see täpselt tähendab? Kus seda on

esinenud? Kuidas see väljendub? Mis ohud sellega kaasnevad? Milline on teie seisukoht, kas Eestis peaks kindlalt määratlema, mis on vihakõne, ja kas siis peaksid inimese suhtes, kes on selles kontekstis vihakõnega esinenud, järgnema sanktsioonid või karistus juba riigi tasandil?

16:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Aitäh küsimuse eest! Kui ma mõtlen sellise väljendi peale nagu "vihakõne", siis nagu juba öeldud, täpset definitsiooni ma siit puldist anda ei suuda. Ma arvan, et kui kõne on inimesi solvav, alandav mingite tunnuste, inimestest tihti sõltumatute tunnuste alusel, kui see on mingil alusel sildistav ja diskrimineeriv, siis kõik need võiksid olla võtmesõnad või vihakõne komponendid. Seadusandlikku poolt ei oska ma nii täpselt kommenteerida, see on Justiitsministeeriumi valdkond ja küllap ka õiguskantsleri pärusmaa. Mulle teadaolevalt on see üks arutluse objekt, kuidas neid asju defineerida ning millised sanktsioonid, kui üldse, võiksid järgneda.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Martin Repinski, palun!

16:00 Martin Repinski

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Te rääkisite väga pikalt, et teie arust ei ole sellised väljaütlemised head ja te mõistate need hukka. Aga kõne lõpust ma sain aru, et te olete ikkagi rahul sellega, et Reitemann töötab siamaani Kaitseliidus. Kas te arvate, et nii see peabki olema?

16:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Ma vastan sellele väga selgelt, et Kaitseliidu personaliküsimused on Kaitseliidu ülema otsustada. Kaitseliidu ülem on oma otsuse langetanud ja seda ka avalikult põhjendanud.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Lauri Laasi, palun!

16:00 Lauri Laasi

Aitäh! Austatud minister! Millist mõju teie arvates avaldas Reitemanni mõttevälgatus mitte-eestlastest kodanike kaitsetahtele ja selle kaudu Eesti kaitsevõimele tervikuna? Kas teil on infot, et härra Reitemann on mõtelnud vähemalt vabanduse palumise peale, kas ta tunneb selle avalduse pärast kahetsust?

16:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Selle viimase kohta mul infot ei ole, ei ole selle inimesega ise suhelnud. Ma tean, et Kaitseliidu ülem võttis peale neid väljaütlemisi ja nende avalikuks tulemist oma südameasjaks suhelda otse just nimelt Kaitseliidu liikmetega, kelle emakeel ei ole eesti keel, selgitamaks, et see ei ole kindlasti Kaitseliidu ametlik seisukoht ega esinda organisatsiooni kui terviku arvamust. Laiem küsimus on, kuidas see võib mõjutada meie kaitsevõimet. Ma muidugi loodan, et see ei mõjuta kuidagi meie kaitsevõimet, kõik intelligentsemad inimesed saavad aru, et sellised väljaütlemised on kahetsusväärsed, kuid see on ikkagi tilk meres. Ma usun, et meie kaitsevõime ei ole nii nõrk, et see sõltuks ühe kaitsevaldkonnas töötava inimese väljaütlemistest.

16:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Rein Ratas, palun!

16:01 Rein Ratas

Täna, auväärt juhataja! Härra minister! Kas on üldse võimalik panna kogu inimese kõnepruuki üksipulgi mingi juhendiga kirja? Või kehtib pigem loodusseadus, et inimesele loodud meel ja hea kasvatus õpetab? Olen rääkinud.

16:01 Kaitseminister Hannes Hanso

Kindlasti ei ole kunagi võimalik kõike kirja panna ja ma ei teagi, kas see peaks olema meie eesmärk. Aga ma arvan, et väärtused, seisukohad ja hinnangud teatud käitumise kohta peavad siiski olema kuidagi kirjas, kui vajadus nende järele tekib, ja nüüd me näeme, et ongi tekkinud. Nii et mul on hea meel näha, et selle asjaga organisatsioonis tegeldakse ja kord või juhend avaliku, sotsiaalmeedias suhtlemise kohta on tegemisel.

16:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Henn Põlluaas, palun!

16:01 Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Ma tahtsin täpsustavalt küsida selle suhtlemiseeskirja kohta. Te ei osanud defineerida, mis on vihakõne, ja leidsite, et see on Justiitsministeeriumi pärusmaa. Kes, kuidas ja mis alustel siis koostavad selle Kaitseväge käitumiseeskirja või koodeksi?

16:01 Kaitseminister Hannes Hanso

Jään vastuse võlgu konkreetsete koostajate ja nende positsioonide kohta. Küll aga on mul hea meel, et Kaitseväe ülem on andnud korralduse selle asjaga tegelda, ja loomulikult organisatsiooni juhina tema selle eest ka vastutab.

16:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mart Helme, palun!

16:01 Mart Helme

Lugupeetud eesistuja! Härra minister! Kuna tegemist on eelkõige eetikavaldkonda kuuluva küsimusega, siis on mul soov teema käsitlust natuke laiendada ja esitada teile personaalne küsimus teie oma eetilise kohta. Nimelt loeme ajakirjandusest, et reede õhtul kihutas kaitseminister vilkuritega Saaremaa praami peale. Kas ma tohin küsida teilt, missugust konkreetset ametiülesannet, missugust kaitseministri kohustust te täitsite reede õhtul Saaremaal?

16:01 Kaitseminister Hannes Hanso

Aitäh küsimuse eest! Pean täpsustama, et tegu ei olnud sugugi reede õhtu, vaid hommikupoolikuga. Mul oli neli kohtumist-esinemist ja ka üks intervjuu kohalikus meedias.

16:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 68 lõike 3 järgi on arupärimiste puhul Riigikogu liikmel õigus esitada üks suuline küsimus. Palun vabandust, kolleeg Madis Milling! Tarmo Tamm, palun!

16:01 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Kas te jagate seisukohta, et erasektoris töötavatele ja maksumaksja palgal olevatele inimestele võib läheneda erinevalt? Kas maksumaksja palgal oleva inimese kohta ei peaks selliste väljaütluste korral kehtima nulltolerants ega tohiks ühtegi mööndust olla?

16:01 Kaitseminister Hannes Hanso

Ma saan aru, et inimene, kes selle arutelu siin põhjustas, enam avalike suhete valdkonnas ei tööta. Nagu ma ütlesin, sellised seisukohad ja väljaütlemised, eriti avalikus meedias ja eriti organisatsiooni esindajana, kes peab seisma hea organisatsiooni maine eest, ei ole kindlasti aktsepteeritavad. Ja inimene on viidud ka teisele töökohale.

16:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud minister! Rohkem teile küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Martin Repinski, palun!

16:01 Martin Repinski

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Austatud minister! Ütlen ausalt, et mind isiklikult Urmas Reitelmanni väljaütlemine absoluutselt ei häiri. Ma tean, et normaalne inimene nii ei ütle, ja pigem on mul temast inimlikult kahju. Tema tegevuses ei ole midagi meeldivat ka eestlastele, vähemalt mitte adekvaatselt mõtlevatele eestlastele. Mulle on kirjutanud hästi palju eestikeelseid sõpru ja tuttavaid. Ma kiidan endist välisministrit Sven Mikserit ja peaministrit ning praegust ministrit nende seisukohtade eest selles küsimuses ja konkreetset selle väljaütlemise hukkamõistmise eest. Nii endine kaitseminister kui ka peaminister ütlesid, et nende arvates Reitelmannile tema ametikoht ei sobi ja nad ootavad Kaitseliidu aktiivset tegutsemist selles küsimuses. Mulle jäi aga arusaamatuks Kaitseliidu juhtkonna seisukoht, mis väljendub selles, et ametnikuga on räägitud, ent ta on endiselt tööl Kaitseliidus, kuigi teisel ametikohal. Ma ei tea täpselt, mis ametikoht see on, aga minu teada täidab ta nüüd mingit õppejõu funktsiooni. Kas Kaitseliit tõesti ei saa aru, et Reitelmanni tegevus lõhestab Eesti ühiskonda, mis ei ole ka ilma selliste asjadeta väga tugev? Kas on juhus, et kaks päeva pärast Urmas Reitelmanni väljaütlemist pandi Vao keskus põlema? Me ei tea seda ning ei saa ka välja uurida. Selge, et tema tegevus on otsene oht Eesti riigi, meie perede, meie vanemate ning laste julgeolekule. Toon teile ühe näite. Minu tuttav neiu, kes on Kaitseliidu vabatahtlik liige, vabalt eesti keelt rääkiv venelane, lihtsalt istus ja nuttis, kui ta sellest teada sai. Selline oli tema reaktsioon. Sellised väljaütlemised tühistavad kogu töö, mida Eesti riik on aastaid teinud selleks, et Eesti venelased oleksid lojaalsed ning integreeruksid. Ma arvan, et kui see lugu jõuab Euroopa Komisjoni, siis tekivad ka meie valitsusel märkimisväärsed probleemid ning seda just reaktsiooni pärast, mitte väljaütlemiste pärast. Austatud kolleegid! Kui te selle arupärimise kontekstis küsisite vihakõne defineerimise kohta, siis te pidasite kindlasti silmas Reitelmanni väljaütlemist. Aga küsige, palun, iseenda käest, kas Eesti venelaste arvates väljend "300 000 parasiteerivat tiblat" on vihakõne või mitte! Aitäh!

16:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Mart Helme, palun!

16:01 Mart Helme

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid, nii vähe või palju kui meid siin jälle on! Mul on *déjà vu* tunne. Oleks nagu tagasi oma lapsepõlves. Mulle tuleb meelde, kuidas inimesi sildistati ja klassifitseeriti selle järgi, kas nõukogude võim meeldib neile või ei meeldi. Ei tohtinud öelda, et nõukogude võim on saatnud korda seda, teist ja kolmandat, see oli ka vihakõne. Ei tohtinud öelda, et Nõukogude Liit viib läbi sundümberrahvastamist, vedades Eestisse teistest Nõukogude Liidu osadest sadu tuhandeid inimesi ning teistesse Nõukogude Liidu piirkondadesse sadu tuhandeid inimesi Eestist, Lätist, Leedust, Ukrainast, Valgevenest jne. Sellest ei tohtinud rääkida, see oli rahvaste sõprus. Nüüd me oleme jõudnud siis niisugusesse olukorda, et siia tuleb minister, kes räägib meile pikalt vihakõnest, aga ei oska vihakõnet defineerida. Meie ette tuleb minister, kes ütleb, et töötatakse välja mingit statuuti. Aga kes töötab, mida statuut saab sisaldama, keda selle statuudi järgi võib risti lüüa või keda ristilt alla tõsta, seda ta ei tea. Miks ta ei tea? Miks kõik need, kes viimasel ajal on rääkinud meile vihakõnest, ei tea sellest tegelikult mitte midagi? Sel lihtsalt põhjusel, et nad käsitlevad mingeid seisukohti doktrinäärsetl, et need on õiged seisukohad ja teised on valed seisukohad.

Ma saan täiesti aru Martin Repinskist, kui ta ütleb, et paljusid venelasi on niisugune sõnakasutus solvanud. Teate, ma olen lapsest saati olnud venelaste jaoks kuraatik ja fašist. Mis ma siis nüüd peaksin tegema? Kas ütleva, et kõik venelased, kellega ma lapsepõlves lahinguid pidasin, olid vihakõnelejad ja ma ei tea veel mis kurjategijad? Ei olnud. See oli poisikeste väike kraaklemine ja jumal sellega. Sellest ei saa teha selliseid järeldusi, et kedagi tuleb küüditama hakata, kedagi tuleb hukka mõista, kedagi tuleb lahti lasta.

Reitelmanni postitus ei olnud mingisugune poliitiline *statement*. Reitelmanni postitus oli kahe inimese vaheline asi, mis teise poole tõttu lekkis avalikkusesse. See ei olnud mõeldud avalikkusele. Ja sellest kogu see suur lärm. Mõtleme natukene privaatsete kõneluste peale ja mõtleme, kas need on mõeldud ühiskonnas viha tekitamiseks või on need eksikombel sattunud olukorda, kus neid kuritarvitatakse. Ma tahan öelda kõikidele siin saalis viibijatele: inimesed, tuleme mõistusele! Lõpetame selle nõiajahiõhkkonna! Lõpetame selle õudse nõiajahiõhkkonna, mis Eestis – ja mitte ainult Eestis, vaid Euroopas tervikuna – on puhkenud. On ainult õiged seisukohad ja valed seisukohad. Need, kes ei ole meie poolt, on meie vastu. See arupärimine on ühiskonna lõhestamine. Ja sellele arupärimisele sellisel

viisil vastamine, nagu minister vastas, on samuti ühiskonna lõhestamine. See on vastasseisu tekitamine ja süvendamine. Lõpetame, palun, selle nõiajahi! Sest see on nõiajaht. Ma näen praegu meie ühiskonnas seda, mida ma arvasin olevat unustanud – seda, kuidas teatud inimesi kardeti, sest need inimesed olid pealekaebajad. Nende inimeste puhul oli teada, et nende käed on määratud küüditamisega, et nad on KGB koputajad. Ma näen, kuidas meie hulgas praegu ja siin saalis liiguvad niisamuti sellised inimesed, kes on valmis küüditama, peale kaebama, kes on valmis kirjutama hukkamõistvaid artikleid. See on kohutav! Ja siis öeldakse meie ministri suu läbi, et me oleme demokraatlikus ühiskonnas. Ei ole, enam ei ole. Muide, te aitate sellele kaasa, et me enam ei ole demokraatlikus ühiskonnas. Aitäh!

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Mihhail Stalnuhhin, palun!

17:00 Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ikka õigesti räägitakse, et mida väiksem on probleem, seda rohkem sellest räägitakse. Kahjuks on see nii. Üks asi tuleb teise järel. Esiteks, meie lugupeetud kaitseministri teema. Mind ei huvita, kas ta oskab ühte või teist terminit selgitada, kas ta teab, mis asi on vihakõne või ta ei tea. Mind huvitab rohkem see, kas ta saab Kalašnikovi automaadi üheksa sekundiga lahti ja 18 sekundiga kokku, umbes niisugune see normatiiv vist oli. Kas ta jagab midagi sellest, kuidas planeeritakse sõjalisi operatsioone? Kas ta teab, mida meie Kaitseväel vaja on? Nii et jutt terminite teemal oli minu arvates nagu täitsa mööda.

Nüüd aga seesama avalike suhete spetsialist, härra Urmas Reitelmann. Millised on avalikud suhted, sellised on ka spetsialistid. Kui avalikud suhted on sellised, et me näeme igas inimeses vaenlast ja kahtlustame, et üks muutub nuhiks, teine muutub timukaks jne, siis huvitav, kuhu me selliste arusaamadega jõuame? Mind absoluutselt ei liigutanud see, mida Reitelmann ütles, ühel lihtsal põhjusel. Ma sain sellest täiesti juhuslikult teada. Asi on selles, et ma ei loe kommentaare. Võib-olla mäletate, aastaid tagasi hukkus allveelaev Kursk. Oli selline asi, palju noori poisse hukkus. See oli päev, millal ma viimane kord lugesin internetikommentaare. Ma pole seda enam teinud 8–9 aastat. Ma ei näe vajadust. Anonüümne kommentaar internetis on seesama, mis ebatsensuurne sõna kuskil seina peal, see on absoluutne vastutustundetus, see on meie moraalil parasiteerimine. Kui inimene jätab selliseid kommentaare, isegi kui sinna juurde on ta nimi märgitud, mis mõttega peaks sellest suure loo tegema? Ma kardan, et see ei ole viimane kord, kui me kuulsime sõna "tibla", aga see oli esimene kord, kui nii nimetati kõiki Eestis elavaid mitte-eestlasi. Ja teate, mis on kõige huvitavam? Kolleeg Mart tuletas meelde oma lapsepõlve. Mina tuletan ka oma lapsepõlve meelde, esimest kümmet aastat Tartus ja järgmisi lapsepõlveaastaid Tallinnas. Tänaval ja klubides käis pidev suhtlus nii venelaste kui ka eestlastega. Esimest korda ma lugesin seda sõna "tibla" ajalehest, vist Päevalehest. 1993. aastal töötasin ma keelekeskuses ja pidin oma eestlastest kolleegide käest küsima, mida see sõna tähendab. Nii et kui meelde tuletada lapsepõlve, siis jah, me mängisime indiaanlasi, käisime erinevates kampades, aga selliseid suhteid, nagu praegu inimeste vahel on, ei olnud. Ja meil pole mitte kedagi selles süüdistada. Nagu ma aru saan, peaks see Reitelmann olema noor inimene. Ei ole? Mulle tundub, et need viimased 25 aastat, kus on viha õhutatud, kusjuures siiski ühelt poolt, mitte mõlemalt poolt, on teda kasvatatud just nimelt selliseks inimeseks, nagu ta nüüd on. Millest mina isiklikult ei tee absoluutselt mingit tragöödiat. On olemas Mihhail Žvanetski, kuulus Vene kirjanik Odessast, kes ütles: "Kui sulle ei meeldi hais, mis sa siis nuusutad! Mine eemale!" Aitäh!

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Madis Milling, palun!

17:00 Madis Milling

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Mul on siiralt hea meel olla nõus kolleeg Stalnuhhiniga ja teda korrata, et mida väiksem on probleem, seda rohkem sellega tegeldakse. Me oleme täiesti mõttetult kulutanud Riigikogu tööaega ühele suhteliselt mõttetule juhtumile. Urmas Reitelmann libastus, ta unustas ära, et Kaitseliidu ametnik on seda 24/7, ja Facebookis isegi mitte avaliku postitusena, vaid omavahelises suhtluses käis välja sellise mõtte. Nõus, et see oli poliitiliselt ebakorrektnel. Samas, kui me ei suuda defineerida ära vihakõnet, kui me ei suuda defineerida, mis asi on poliitiliselt ebakorrektnel ja

mis mitte, sest need kõik on praegu tunnetuslikud asjad, siis on tema süüdimõistmine ka tunnetuslik küsimus. Ma ei häbene ja julgen välja öelda, et härra Reitelmanni puhul tehti n-ö näidisloomine. Ja sellest on omamoodi kahju. Kordan veel kord: tegemist oli privaatvestlusega kahe inimese vahel. Me kõik oleme rääkinud saunas anekdoote, kes eestlastest, kes venelastest, kes juutidest. Kui kolmas kuuleb meie omavahelist saunavestlust pealt ja sellest avalikkusele ette kannab, siis saaks ju mind ka, kui ma näiteks räägin toreda juudi anekdoodi, defineerida antisemiidiks ja natsiks. Kust jookseb piir privaatsuse ja avaliku *statement*i vahel? See on hall tsoon. Samamoodi on sellises hallis tsoonis Facebooki suhtlusreeglid, nagu me kuulsime ministri sõnavõttust. Ja senikaua, kuni Kaitseliidu ja Kaitseväge ametnike ja ohvitseride tööjuhendis ei ole konkreetseid reegleid, mis piiritlevad suhtlust Facebookis ja muudes avalikes sotsiaalmeediakanalites, on neid suhteliselt raske süüdi mõista. See on tunnetuslik küsimus, see on eetikaküsimus. Aitäh!

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Kas kaitseminister soovib sõna võtta? Ei soovi. Me oleme teise päevakorrapunkti läbinud ja arupärimine on vastuse saanud.

3. 16:08 Arupärimine rahvusliku kaitsetööstuse suunamise ja toetamise kohta (nr 47)

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi kolmanda päevakorrapunkti juurde. Riigikogu liikmed Jaanus Karilaid, Mailis Reps, Toomas Vitsut, Mihhail Korb, Viktor Vassiljev, Erki Savisaar, Rein Ratas, Tarmo Tamm, Enn Eesmaa, Lauri Laasi, Valeri Korb, Mihhail Stalnuhhin, Kersti Sarapuu ja Märt Sults on esitanud kaitseministrile arupärimine rahvusliku kaitsetööstuse suunamise ja toetamise kohta. Arupärijate nimel palun kõnepulti Lauri Laasi!

17:00 Lauri Laasi

Austatud Riigikogu! Tutvustan mõne sõnaga arupärimist, enne kui minister hakkab küsimustele vastama. Arenenud maades esitab riik kaitsetööstusele tellimuse eesmärgiga ühelt poolt varustada kaitsejõude tarviliku varustusega ning teiselt poolt suunata tööstust välja töötama lahendusi riigi parema kaitse tagamiseks. Eestis kahjuks Kaitseministeerium ja Kaitseväge sellist sisendit ei anna. See on viinud olukorrani, kus siinsel kaitsetööstusel puudub visioon ja missioon, kuidas Eesti riigi kaitsevõimekust tõsta. Kuigi Eestis on loodud meetmed toetamiseks kaitsetööstuse arengut, on näha, et alanud on taandareng. Kui eelmistel aastatel on kaitseprojektide konkursil saanud riigilt rahalist toetust kolm-neli ettevõtet, siis seekord sai seda ainult üks. Kaitseministeeriumi kaitseinvesteeringute asekancleri Nele Loorentsi selgituste kohaselt on toetuse saamise lattu aastatega kõrgemale nihkunud, mis ongi sellise olukorra põhjustanud. Samas on lattu tugevasti seotud just nimelt suunistega, mille järgimist riik ettevõtetelt ootab. Tegemist on ilmeka näitega, kus Kaitseministeerium ei mõista enda rolli tähtsust jätkusuutliku rahvusliku kaitsetööstuse arendamises. Samuti näitab selline suhtumine ministeeriumi liigset eraldatust muust majandusest. Näiteks Israel, mille rahvaarv on 8,3 miljonit, eksportis 2012. aastal kodumaiseid kaitsetööstuskaupu 7 miljardi dollari eest. Võttes arvesse Eesti elanike arvu, võimaldaks kohalik kaitsetööstus meil vähemalt 1 miljardi euro väärtuses arendada ja eksportida kaitsetööstustooteid. Seoses eelöelduga on meil ministrile kolm küsimust. Aitäh!

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Palun arupärimisele vastama kaitseminister Hannes Hanso!

17:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Lugupeetavad! Algatuseks tahaksin tänada selle kirja eest, mille te saatsite. Kaitsetööstuse arendamine on Kaitseministeeriumi jaoks kindlasti väga oluline teema. See, et Riigikogu selle teema vastu huvi tunneb, on ainult kiiduväärt. Võin ka kinnitada, et meie ministeeriumi töökorralduses on kaitsetööstusega tegelemine kasvava tähtsusega. Eesti iseseisva kaitsetööstuse võimekus kasvab kiiresti ning igal aastal näeme konkurentsivõimeliste ja rahvusvaheliselt läbilöögivõimeliste, oma toodangut eksportida suutvate ettevõtete sündi ning kasvu.

Kaitsetööstuse arendamine ei ole mingi kiire, lühiajaline protsess. Vastupidi, tegu on läbimõeldud tegevusi ja vaeva nõudva pikaajalise protsessiga. Meie olukord on ka mõnes mõttes eripärane, sest ajaloolist kaitsetööstust, vähemalt mitte laiaulatuslikku, ei ole. Eesti siseturg, kui me räägime sellest, mida meie enda Kaitsevägi võiks tarbida, on erakordselt väike. Loogiliselt mõeldes seab see strateegilisse fookusesse just nimelt ekspordivõimekuse kasvatamise, kuna see on ainus võimalus pikaajaliselt ning kestlikult väärtusloome ahelas kõrgemale jõuda.

Ekspordivõimekusele kui põhieesmärgile keskendub ka 2013. aastal kinnitatud Eesti kaitsetööstuspoliitika aastateks 2013–2022. Üks oluline Kaitseministeeriumi meede Eesti kaitsetööstuse arendamiseks, nagu ka arupärija juba nimetas, on olnud arendustoetuste konkurss. Selle eesmärk on just nimelt arendada välja ekspordipotentsiaaliga uuenduslikke tooteid kaitse- ja julgeolekusektoris. Konkurssi on nüüdseks korraldatud kolm aastat ja ma usun, et see on kaugelt liiga lühike aeg, et lõplike tulemuste kohta järeldusi teha, kuid võin kinnitada, et esimesi häid näiteid juba on. Tooksin siin esile UGV (inglisekeelne lühend sõnadest *unmanned ground vehicle*), mehitamata maismaasõiduki – ma ei oska täpset eestikeelset vastet öelda –, innovaatilise plastist pommivarjendi, multirootori UAV, mobiilse traumakeskuse ning mehitamata õhusõidukite automaatpiloodi. Lisaks võib kindlalt väita, et sellesama konkursi kaasabil on tekkinud mitu uut kaitsetööstusettevõtet. Võin kinnitada, et arendustoetuste meetet rakendatakse ka järgmisel, 2016. aastal. Töötame aktiivselt koos Eesti Kaitsetööstuse Liidu ning teadusasutustega, et konkurssi veelgi atraktiivsemaks muuta.

Räägin sellest konkursist paari sõnaga ka lähemalt. Eelarve on umbes 250 000 eurot aastas. 2013. ja 2014. aastal esitati 12 taotlust, rahastuse said neist neli-viis projekti. Sellel aastal tuli peaaegu poole vähem taotlusi ja rahastati ühte. Põhjus, miks esitati vähem taotlusi, on ilmselt selles, et meede ei ole ettevõtete jaoks olnud piisavalt atraktiivne, kuna toetuse summa on küllaltki väike. See puudutab just seda, et meie ministeerium toetab 20–45% projekti maksumusest ja ülejäänud peab tulema ettevõttelt endalt. Teisest küljest on see, tõsi küll, väga lihtsasti põhjendatav, sest paneb ettevõtteid projektides osalemist tõsiselt võtma. Arvan ka, et bürokraatia on selles küsimuses, eriti neid summasid arvesse võttes, liiga suur. Projekte hinnanud arendustoetuste komisjon märkis, et suurim kitsaskoht taotluste puhul oli nõrk seos nii Kaitseväge vajadustega kui ka ekspordipotentsiaali põhjendamine. Ühesõnaga, puudusid säravad ideed. Praegu me püüamegi seda meetet atraktiivsemaks muuta.

Nagu igas teises majandussektoris oleneb ka kaitsetööstuses arendamine ikkagi ettevõtetest ning ettevõtluskeskkonnast laiemalt. Pakun, et siinkohal on võtmeroll koostööl Eesti Kaitsetööstuse Liiduga, kes on Kaitseministeeriumi strateegiline partner. Liitu on praeguseks koondunud juba sadakond ettevõtet, sh mõned välismaised partnerettevõtted. Meie nägemuse kohaselt saab terviklik ja jätkusuutlik kaitsetööstus põhineda siiski ainult vabaturu tingimuste täitmisel. Kui me räägime arenguvisionist, siis Eesti kaitsetööstus peab olema rahvusvahelise haarde, kõrge väärtusloome ning selgelt defineeritud konkurentsieelistega majandusharu. Kui siin toodi võrdlus ühe teise riigiga, Iisraeliga, siis ma pean küll tunnistama, et sellist põhjuslikku seost rahvaarvu ja kaitsetööstuse ekspordi vahel on väga raske leida. Riigid on väga erinevad – kus on suurem IT-sektori, kus rahandussektori osakaal, kus langetatakse rohkem metsa. Ma ei tea, kui me järgime seda loogikat, siis me võiksime arvutada, et näiteks Nigeeria relvaeksport peaks olema suurem kui Ameerika Ühendriikide oma. Nii see kindlasti ei ole. Iisraeli kaitsetööstus ja eksport on väga heal tasemel, aga kindlasti ei saa seda kuidagi seostada elanike arvuga, vaid sellel on väga palju muid põhjuseid.

Mis puudutab koalitsioonipartnerite kokkuleppeid selles küsimuses, siis koalitsioonilepingus seisab selgelt, et toetatakse rahvusliku kaitsetööstuse arengut, sh kaitsetööstuse juurdepääsu eksporditurgudele. Eesmärk on ka soodustada kaitseotstarbelist teadus- ja arendustegevust, toetades Eesti väikese ja keskmise suurusega ettevõtete suuremat kaasamist Euroopa kaitsetööstuse projektidesse, samuti meie ülikoolide osalust rahvusvahelistes julgeoleku- ja kaitsealastes teadusuuringutes. Koalitsiooni pädevus on tasemel, mis lubab seda valdkonda vastavalt planeeritule arendada.

Sellega ma praegu piirduksin. Vastan hea meelega küsimustele. Aitäh!

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud minister! Teile on ka küsimusi. Madis Milling, palun!

17:00 Madis Milling

Suur tänu, härra istungi juhataja! Austatud minister! Te loetlesite siin Eesti kaitsetööstusettevõtete suurepäraseid saavutusi, nagu näiteks mehitamata õhusõidukid, seesama UGV ehk mehitamata maaplatvormsõiduk, pommivarjend, mobiilne traumakeskus jne. See kõik on vahva. Paraku seisab kõikide nende ilusate asjade soetamise teel ees suur betoontara, mille peal on kiri "Riigihange". Ja ühel päeval oleme taas seisus, kus me avastame, et nii mehitamata õhusõiduk kui ka mobiilne traumakeskus on ostetud välismaalt. Kas võiks üleüldse arutusele tulla, et tulevikus soetada näiteks mõned strateegiliselt tähtsad elemendid, kaubad ilma riigihanketa, seades eesmärgiks toetada ka Eesti kaitsetööstust?

17:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Täna küsimuse eest! Meie üldine filosoofia siin riigis on üles ehitatud ikkagi sellele, et me opereerime vabaturu tingimustes ja tahame, et iga euro või sent, mis me kulutame, annaks maksimaalse efekti, hea tulemuse. Ka on meie tegevus väga selgelt piiritletud Euroopa Liidu direktiividega. Nii et ma ei usu, et me saaksime praegu tekitada olukorra, kus me hakkame tegema suunatud hankeid või mingisuguseid ainult meie tööstusele suunatud pakkumisi. Ma arvan, et konkurents nendes küsimustes on kindlasti tervendav. Kui meie kohalikud ettevõtted on konkurentsivõimelised, siis loomulikult tunnevad nad ka meie süsteemi, Kaitseväge ja selle vajadusi paremini. See annab neile mõnes mõttes niigi eelise, ja kui me räägime hangetest ja hanketeadetest, siis ka need on eestikeelsed. See peaks andma meie ettevõtetele, kui nad on konkurentsivõimelised, ikkagi teatud eelise.

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Stalnuhhin, palun!

17:00 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Ma jätkan eelmist küsimust selles suunas, et kas meie kaitsetööstuse toodang on leidnud tee ka mõne muu riigi turule. Kas on mõnest hankest osa võetud ja hange võidetud?

17:00 Kaitseminister Hannes Hanso

Ma nimetan mõned meie kaitsetööstuse valdkonnad, mis pole aktiivsed mitte ainult siin, neil on teatud ekspordipotentsiaal ja -suunitlus. Üks valdkond on kindlasti küberkaitse. Guardtime, Cybernetica, BHC, ByteLife, piirivalve sensortechnoloogiad, Defendec, soomusmasinate hooldus- ning arendustegevus, Milrem (nägime hiljuti esimest prototüüpi Londonis ühel kaitsetööstuse messil), mehitamata lennustüsteemid, mida toodavad meile Eli ja Threod. Riidevarustus, saavad näiteks on GalviLindalt ja Samelinilt. On ka uusi tegijaid, näiteks juba nimetatud TerraMil, mis toodab plastist pommivarjendeid ja külmiine. Nad kõik otsivad aktiivselt eksporditurge. Mis puudutab kaitsetööstuse töotajaid ja kogukäivet, ekspordi, arenduskulusid ja muud sellist usaldusväärset statistikat, siis seda meil praegu veel ei ole. Ma saan aru, et kaitsetööstuse liit paneb seda koos Statistikaametiga kokku. Võin öelda, et rahvusvahelistel turgudel tegutseb umbes 20 ettevõtet. Selleni on jõutud viie viimase aasta jooksul ja sisuliselt on alustatud nullist. Nii et tendents on väga selgelt positiivne, seda just ekspordi osas. Selle sektori andmete kaardistamine ongi kaitsetööstuse liidu üks põhilisi ülesandeid ja selle alusel saame tulevikus hinnata nii sektori arengut kui ka seada eesmärgid tulevasteks perioodideks.

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mart Helme, palun!

17:01 Mart Helme

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! Me kõik teame, et Eesti ja ka teised Balti riigid on geopoliitiliselt väga haavatavas positsioonis, asendis, mis tähendab, et kõik teie loetletud asjad on kahtlemata teretulnud ja suurepäraseid uuendused. Tõsi küll, Ukraina sõja kogemus näitab, et venelased programmeerisid needsamad mehitamata lennuvahendid lennu ajal pahatihti ümber, suunasid tagasi sinna, kust nad algul olid lendu tõusnud, ja panid siis ka plahvatama seal, kus nad ei pidanud plahvatama. Nii et nende asjadega on omad riskid. Aga küsimus on selline. Me ei saa

loomulikult rääkida mingisugusest vabaturumajandusest, ehkki meil armastatakse sellest väga rääkida. Me räägime ikkagi suurel määral eurodirektiivide majandusest. Mis puutub kaitsevaldkonda, siis siin ei tule tihtipeale mõelda mitte niivõrd sellest, kuidas miski ennast ära tasub, vaid kuivõrd see meie julgeoleku tagab. Teiste sõnadega, ma tahan küsida, kas Kaitseministeerium astub praeguses rahvusvahelises olukorras kiireid samme, et me oleksime kohapeal võimelised varustama ennast kõige elementaarsemate lahingupidamisvahenditega, padrunite, mürskude, miinide ja muu seesugusega, ega peaks täiel määral sõltuma sisseveetavast strateegilisest varust.

17:01 Kaitseminister Hannes Hanso

Aitäh küsimuse eest! Küsimusepüstitus on väga õige, me peame iga päev tegelema sellega, et meie kaitsejõud oleksid varustatud, ja varustatud võimalikult tänapäevase tehnoloogiaga. Seepärast on mul küll väga hea meel, et meil on tulemas põhjalikud muudatused, mis puudutavad tulejõudu ja ajakohase tehnika kasutuselevõttu. Juba sel aastal hakkavad meile kohale jõudma esimesed kolmanda põlvkonna tankitõrjesüsteemid Javelin, mida me hangime Ameerika Ühendriikidest vägagi arvestatavate summade eest. Meie enda panus on 40 miljonit eurot, millele Ameerika Ühendriigid lisavad omalt poolt abi korras umbes 30 miljonit. Hollandist hangime jalaväe lahingumasinaid, täiesti uus kvaliteet meie tulejõus. Ka see hange maksab väga palju, 120 miljonit eurot. Kui me räägime veel moonast ja muust varustusest, toetusest, kõigest sellest, mida tarvis on, siis tuleb kokku peaaegu 200 miljonit eurot. Kõik see viibki meie Kaitseväe tehnoloogiliselt väga kõrgele tasemele. Kui me peaksime hakkama kõiki neid asju siin kodus välja mõtlema ja tegema, neid kodumaalt hankima, siis me võiksim, ma kardan, oodata aastakümneid, enne kui me sellele tasemele jõuame. Ja see ressurss, mida me kulutame, ei tasuks ennast Eesti turu kontekstis mitte kuidagi ära. Nii et me läbime murrangulist perioodi just tulejõu osas ja kaitseministrina on hea tõdeda, et iga euro on kaitseplaanide ja konkreetsete tegevustega kaetud. Meil on pikaajaline Kaitseväe arengukava aastateks 2013–2022, mille alusel me töötame, ja vastavalt vajadusele vaatame seda ka iga nelja aasta tagant üle.

17:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Palun küsijal mahutada oma küsimus ühe minuti sisse, siis ei pea ma juhatajana teda katkestama. Henn Põlluaas, palun!

17:01 Henn Põlluaas

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud sõnavõtja! Aegade jooksul on Eestis väga palju algatusi tehtud. Meil on väga palju innovatiivseid inimesi. Küll on miinipildujaid konstrueeritud, katseeksemplare tehtud jne – neid asju on väga palju, aga meie Kaitseväes on neist kasutusel ainult mõned üksikud. Relvastuse asju ei ole kahjuks üldse mitte. Samas, kui vaadata elementaarset varustust ja materjali kulu, siis kas või näiteks paukmoona kulub nädalas kümneid tuhandeid. Miks ei võiks riik võtta kätte ja taastada Arsenali tüüpi kaitsetööstustehase ja hakata tootma vajalikke asju, sest ega see turg ega vajadus otsa ei lõpe?

17:01 Kaitseminister Hannes Hanso

Aitäh küsimuse eest! Ma arvan, et kogu selle hanke- ja vabaturuloogika taga on ikka üks ja selge asi: vabalt turult saab asju, mis on toodetud konkurentsivõimeliselt, mis on kvaliteetsed. See on üldine filosoofia terve riigi tasandil ja ma ei näe praegu küll, et riik peaks hakkama siin eraldi investeerima. Kui me hakkame oma kaitsetööstusesse riiklikult investeerima, siis jäävad needsamad mürsud, miinid, granaadid ja muu moon lihtsalt ostmata. Meil on siiski tarvis asju vastavalt arengukavale praegu ja kohe.

17:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

17:01 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea kaitseminister! Oli rõõm kuulda, et iga euro on kaitseplaanidega kaetud. Üsna hiljuti oli siin aga riigikontrolör, kes rääkis, kuidas ei leita kommiraha, 200 000 eurot, et auditeerida, kui arukalt on kasutatud kogu seda relvastuse ostmiseks ja soetamiseks kulunud raha. Kas teie meelest on see arukas samm valitsuse poolt?

17:01 Kaitseminister Hannes Hanso

Aitäh küsimuse eest! Ei ole kuulnud, et auditeerimiseks raha ei ole. Ma arvan, meie riigis toimivad normaalsed kontrollifunktsioonid, aga ma pean seda konkreetset kaasust tõesti täpsustama. Ma ei oska sellele küsimusele praegu vastata. Minu arvates on loogiline, et kui me teeme hankeid, kui me teeme kulutusi ja investeerime, siis peavad need asjad olema ka võimalikult hästi kontrollitud ja üle loetud, et me teaksime täpselt, mida me oma raha eest saame.

17:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jaak Madison, palun!

17:01 Jaak Madison

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea kaitseminister! Ma ei kahtlegi, kindlasti on Eesti teinud väga häid investeeringuid just nimelt kaitsestrateegiat arvestades. Ma lihtsalt huvi pärast küsin, kui palju te olete värske ministrina jõudnud ennast kurssi viia Kaitseliidu olukorraga. Ma tean päris hästi, mis seis on Tallinna malevas, kus on väga suur puudus lihtvarustusest – kas või pükstest, frentšidest ja saabastest. Praegu on päris raske olukord, lihtvarustust kraabitakse üle Eesti malevatest kokku, sest liitujate tulv on suur. Kaheksakümmend värsket liitujat, kes on alustanud SBK-d ehk sõduri baaskursust, ei saa endale kuidagi tavavarustust selga. Ka te olete jõudnud ennast selle olukorraga kurssi viia ja kuidas on plaanis varustuse puudust leevendada? Kas Kaitseliidule, sh ka Tallinna malevale, tuleb leida lisavahendeid? Milline on siin teie seisukoht?

17:01 Kaitseminister Hannes Hanso

Aitäh! Küsimus on igati põhjendatud. See ei puuduta sugugi ainult Kaitseliitu. Varustus, varustuse kvaliteet, varustuse tase peab paranema terves kaitsevaldkonnas, kindlasti ka Kaitseliidus. Koalitsioonileppe alusel kulutame riigikaitsele 2% sisemajanduse kogutoodangust, sellele lisaks veel liitlaste vastuvõtmisega seotud kulud. Järgmisel aastal kasvab kaitse-eelarve 9%, reaalses rahas 37 miljonit eurot. See kajastub nii Kaitsevæe kui ka Kaitseliidu eelarves. Nii et kui varustuses on vajakajäämisi, siis peaks olema üsna elementaarne, et suurem eelarve võimaldab soetada varustust, mis oleks tänapäeva tasemel ja vastaks kõikidele nõuetele.

17:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Lugupeetud minister, rohkem teile küsimusi ei ole. Kas Riigikogu liikmetel on soov avada läbirääkimisi? Läbirääkimissoove ei ole. Kolmandale arupärimisele on vastatud.

4. 16:32 Arupärimine kohtusüsteemi korralduse kohta (nr 36)**17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder**

Läheme päevakorraga edasi. Neljas päevakorrapunkt on arupärimine justiitsminister Urmas Reinsalule. Riigikogu liikmed Mihhail Stalnuhhin, Valeri Korb, Märt Sults, Rein Ratas ja Martin Repinski on esitanud arupärimise kohtusüsteemi korralduse kohta. Arupärijate nimel palun kõnepulti Mihhail Stalnuhhini!

17:00 Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Härra minister! Olgu öeldud, et arutelu selle küsimuse üle tekkis ühes auditooriumis, mis koosnes peamiselt juristidest, ja keegi justkui ei osanud vastata. Arupärimist tutvustades loetakse siin tavaliselt ette arupärimise tekst ja palutakse ministril enne vastamist ka küsimused ette lugeda, aga praegusel juhul on probleemist palju kergem aru saada, kui alustada just küsimustest. Põhiseaduses teatavasti on institutsioonina määratletud linnakohus, samas puudub selline asutus kohtute seaduses. Me palume selgitada, milles on asi. Meil on põhjendatud huvi selle vastu, kas Eesti põhiseadus sisaldab veel selliseid sätteid, mille täitmine ei ole kohustuslik. Ning kolmas ja viimane küsimus. Põhiseaduses on linnakohus, kohtute seaduses seda institutsioonina ei ole. Kas siit võib teha järelduse, et soovi korral on võimalik ka muid põhiseaduse sätteid ignoreerida? Arupärimisele on alla kirjutanud viis Riigikogu liiget.

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Palun arupärimisele vastama justiitsminister Urmas Reinsalu!

17:00 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Austatud istungi juhataja! Austatud arupärijad! Tegemist on tõsise küsimusega ja sellele vastuse andmine eeldab põhjalikumat süüvimist põhiseaduse tõlgendamise teooriasse, mida ma arupärijate lahkkel loal ka teeksin.

Põhiseadust on võimalik tõlgendada grammatiliselt, süstemaatilis-loogiliselt, ajalooliselt ja ka objektiiv-teleoloogiliselt. Õiguse kohta on võimalik esitada küsimusi, mis puudutavad keelt, loogikat, süstemaatikat, ajalugu ja funktsionaalsust ehk teleoloogiat. Viimati nimetatud võimaldavad kujundada seisukohad, mis annavad vastuse õigusnormi algupärasele eesmärgile ehk seadusandja, antud juhul põhiseadusandja tegelikule tahtele. Need tõlgendamismeetodid kannavad põhiseaduse ja õigussüsteemi ühtsuse ideed ning aitavad vältida vastuolusid põhiseaduse eri osade vahel. Nüüd nimetatud konkreetne küsimus, mis puudutab seda, et põhiseaduse § 148 määratleb kohtusüsteemi maa- ja linnakohtutest ning halduskohtutest, ringkonnakohtutest ja Riigikohtust koosnevana. Põhiseaduse järgi on maa- ja linnakohtud ning halduskohtud esimese astme kohtud, ringkonnakohtud teise astme kohtud ning kõrgeim kassatsioonikohus ja põhiseaduslikkuse järelevalve kohus on Riigikohus. Juba 2006. aasta 1. jaanuarist jõustusid kohtute seaduse muudatused, millega kohtuasutused reorganiseeriti ja mille tulemusel ei ole Eestis enam eraldi linnakohtuid. Maa- ja halduskohtute sees on siiski moodustatud eraldi struktuuriüksus, milleks on kohtumaja. Maa- ja halduskohtute kohtumajade asukohad ja teeninduspiirkonnad määrab kindlaks justiitsminister. Nimetatud määruse alusel on selge, et kohtumajad asuvad ka endiste linnakohtute asukohas ja seega ei ole kohtuasutuste reorganiseerimise reformi käigus kaldutud kõrvale eesmärgist tagada õigusemõistmine kõigis Eesti piirkondades, sõltumata sellest, millist nime kannab kohtuasutus. Samuti tuleb öelda, et see reform, mis jõustus 2006. aastast, liitis kokku 16 senist maa- ja linnakohtut ning neli halduskohtut. Järele jäi neli maakohut ja kaks halduskohtut. Selle eesmärk oli õigusemõistmise kui teenuse ühtlustumine üle meie riigi, õigusemõistmise kvaliteedi paranemine, menetluse efektiivsemaks muutmine ja halduskulude efektiivsem kasutamine. Nagu ma olen aru saanud, seisnes probleem, mille pärast see reform tehti, selles, et enne 2006. aastat olid töökoormused väga erinevad. Kohtuorganisatsioonis oli killustatus esimesel õigusemõistmise tasemel. Praegu võime öelda, et neli maakohut – Harju Maakohus on 66 kohtunikukohta, Pärnus 21, Tartus 35 ja Viru 28 – on oma suuruselt ja töökoormuselt võrreldavad. Lisaks oli reformil see pluss, et kohtuorganisatsioonis, kus kohtuid konsolideeriti, saavad kohtunikud nüüd spetsialiseeruda kitsamatele valdkondadele, nagu näiteks maksujõuetuse, intellektuaalomandi, alaealistega seotud kuritegude ja riigihangete valdkonnale. Väiksemate kohtupiirkondade kohtutes see varem võimalik ei olnud. Samuti on hästi oluline, et kui ühes kohtus on rohkem kohtunikke, siis on võimalik vältida asjade jagamise juhuslikkust. Kui enne 2006. aastat oli 16 kohut, siis oli seda juhuslikkuse momenti raskem vältida, arvestades ka väiksemat distantssi õigusemõistjate ja isikute vahel, kes on kohtuasja algatanud. Tuleb tunnistada, et menetlus on muutunud efektiivsemaks ja menetlusaeg lühemaks. Varem oli nõnda, et näiteks Ida-Viru maakohus oli tsiviilasjade keskmine menetlusaeg 2004. aastal 284 päeva, Narva linnakohtus 381 päeva ja Lääne-Viru maakohus 101 päeva. Nüüd moodustavad need kohtud Viru Maakohut, kus tsiviilasjade keskmine menetlusaeg on 127 päeva.

Lühidalt kokku võttes tuleb põhiseadust ennekõike tõlgendada eesmärgipäraselt ja selle eesmärgi kohaselt on Eestis kolm kohtutasandit. Kui eesmärk on, et kõigile Eesti inimestele on tagatud õigusemõistmise kättesaadavus esimesel õigusemõistmise tasandil, siis eesmärgipärasel tõlgendamisel võib öelda, et vastuolu põhiseadusega ei ole. Üksnes grammatilist tõlgendamist kasutades võib tõesti öelda, et näete, linnakohtuid enam ei eksisteeri. Kuid tuleb tunnistada, et kui grammatilist tõlgendamist võtta asjana iseeneses, siis võib jõuda absurdi. Võib mõelda ka näiteks nii, et kui põhiseaduses on nimetatud linnakohtut, siis peab igal linnal kui omavalitsusüksusel olema oma kohus. Tegelikult ei olnud see muidugi nii ka enne 2006. aasta reformi, kui meil oli kohtuid 16.

Teiseks küsisid arupärijad, kas põhiseadus sisaldab veel selliseid sätteid, mille täitmine pole kohustuslik. Vastan, et ei, põhiseadus ei sisalda selliseid sätteid. Küll aga tuleb tunnistada, et põhiseaduse tõlgendamise kaudu normide mõte aja jooksul muutub. Elav põhiseaduse tõlgendaja on meil Riigikohus oma praktikaga. Põhiseadust tõlgendab ka seadusandja, põhiseaduse alusel seadusi andes. Ja me näeme, et põhiseadus on grammatilisest tõlgendamisest tõepoolest libisenud väga mitmes kohas palju

kaugemale. Lubage mul osutada näiteks Riigikogus koosseisu häälteenamusega vastuvõetavate seaduste nimekirjale, kus öeldakse, et Riigikogu kodukorra seadus ja Riigikogu töökorra seadus tuleb vastu võtta absoluutse häälteenamusega. Nagu me teame, on meil nüüd nende asemel üks seadus, ratsionaalsuse huvides seadusandja otsustas nii. Eesmärgipärasuse nõue on täidetud, parlament kehtestab koosseisu häälteenamusega parlamendi tööd ja iseseisvat autonoomiat puudutavad reeglid. Samamoodi on Vabariigi Presidendi ja Riigikogu liikmete tasu seadusega. Niisugust seadust ei ole meil olemas. On olemas kõrgemate riigiteenijate tasu puudutav seadus, mis reguleerib palju laiemat valdkonda. Või näiteks rahuaja riigikaitse seadus ja sõjaaja riigikaitse seadus, mis on samuti konsolideeritud ühte seaduse teksti. Nii et põhiseadust tuleb ennekõike vaadata eesmärgi seisukohast, mõista, mida põhiseadusandja on eri normidega taotlenud. Seda normi on kahtlemata täidetud nii enne 2006. aasta kohtureformi ja kui ka pärast seda. See põhiseaduse eesmärk, et õigusemõistmine toimuks kolmel kohtuastmel ja oleks inimestele kättesaadav, on minu hinnangul, vaadates selle reformi tulemusi, veel paremini tagatud.

Kolmas arupärijate küsimus oli selle kohta, kas põhiseaduse sätete ignoreerimine, näiteks linnakohtu puhul, tähendab seda, et soovi korral on võimalik ka muid põhiseaduse sätteid ignoreerida. Ei tähenda. Kordan veel kord, et minu hinnangul ei ole siin põhiseaduse normi rikutud, kui vaadata normi eesmärgipärasuse seisukohast. Grammatilist tõlgendamist ei saa nende normide puhul võtta esmaseks aluseks, üksnes grammatiliselt tõlgendades oleks loomulikult tegemist formaalse vastuoluga põhiseadusega. Loomulikult, põhiseaduslikkuse järelevalve kontrollile kuuluvad kõik normid, sh nimetatud kohtuseadus, mis on meil juba üheksa aastat kehtinud. On õige küsida, mis saab siis, kui põhiseaduse grammatiline tõlgendamine ja eesmärgipärane tõlgendamine hakkavad aja jookkul kaugenema nõnda, et piltlikult öeldes tekib olukord, kus väga paljude normide puhul grammatiline sõnastus ei võimalda enam aru saada, mismoodi neid tõlgendatakse eesmärgipärasusest lähtudes. On täiesti võimalik, et mingil hetkel saabub olukord, kus ühiskonnas kerkib esile küsimus, kas põhiseaduse arusaadavuse huvides oleks mõistlik revideerida põhiseadust selle pilguga, et mitte muuta poliitilisi eelistusi, aga püüda eesmärgipärast ja grammatilist tõlgendamist omavahel ühtsustada. Sel juhul tuleb kõne alla põhiseaduse revisjon. Peame kindlasti tunnistama, et näiteks välissuhetes, riigikaitstes ja riigi rahanduse valdkonnas on liitumine nii Euroopa Liidu kui ka NATO-ga muutnud mõnede sätete sisu, võrreldes sellega, mida 1992. aastal põhiseadusandja härra Jüri Adamsi koostatud teksti aluseks võttes eesmärgiks seadis. Aitäh teile!

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud minister! Teile on ka küsimusi. Mihhail Stalnuhhin, palun!

17:00 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Vastus kõlas üsna loogiliselt ja veenev oli ka. Aga põhiseadus on siiski põhiseadus ja tahaks, et iga selle sõna vastaks tegelikule olukorrale. Siit küsimus. Seda juhtub küll üsna harva, aga mõnikord me siiski muudame kord ühte, kord teist asja. Viimane kord oli vist 16-aastastele valimisõiguse andmine. Kui nagunii juba põhiseadust muudetakse, miks ei saaks siis sinna paketina lisada neid muudatusi, mis on elust tingitud, nii nagu see linnakohtute asi või kõik need teie nimetatud seaduste muudatused? Kelle asi oleks seda initsieerida ja koos mingi teise põhimõttelise ja tähtsa parandusega ära teha?

17:00 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Eri riikides on põhiseaduse muutmise kultuur erinev. Näiteks Saksamaal on minu teada ligi 70 korral põhiseadust muudetud, et norme täpsustada või edasi arendada. Mõned riigid on väga konservatiivsed, lähtuvad oma algtekstist ja püüavad selle eesmärgipärase tõlgendamisega põhiseaduse kultuuri niimoodi arendada. Eesti on valinud pigem konservatiivse tee, mis tähendab, et põhiseadust ja selle stabiilsust on käsitletud pigem kui väärtust iseeneses ja olukordades, kus tõlgendamisega on võimalik grammatilise tõlgendamise ja eesmärgipärase tõlgendamise vastuolu ületada, on välditud põhiseaduse formaalse teksti muutmist. Iseenesest võib muidugi argumenteerida nii sellise seisukoha poolt kui ka vastu. Ma arvan, et ühiskonnas, kus põhiseadus on nii noor – meil on see kehtinud veerandsada aastat –, on konservatiivsus või stabiilsus olnud kindlasti vooruseks. Kui nüüd küsida, et kui parlament oleks toona algatanud põhiseaduse muutmise, kas see oleks siis kuidagipidi olnud taunitav või problemaatiline, siis kindlasti mitte. Siis oleks lihtsalt normi eesmärk ja ka

sõnasõnaline tekst, nagu on kohtute seaduses, kohtukorralduse seaduses kirjas, langenud omavahel kokku. Põhiseaduse muudatuste algatamise pädevus on presidendil ja viiendikul Riigikogu koosseisust.

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

17:00 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea justiitsminister! Põhiseaduskomisjoni liikmena kuulsin ma üllatusega, et põhiseadust ei maksa sõna-sõnalt võtta. Kui palju meie praeguses põhiseaduses on selliseid grammatilisi või sõnalisi asju, mida ei maksa tõsiselt võtta? Millistes paragrahvides neid kõige rohkem on?

17:00 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma ei öelnud, et põhiseadust ei maksa sõna-sõnalt võtta. Ma ütlesin, et põhiseadust tuleb ennekõike eesmärgipäraselt tõlgendada, ja ma arvan, et põhiseaduse puhul, mis oma olemuselt on konservatiivne õigusakt, raamseadus, on eesmärgipärane tõlgendamine keskne tõlgendusmeetod. Kui te küsite, milliste põhiseaduse normide puhul on grammatiline ja eesmärgipärane tõlgendamine selle 25 aasta jooksul edasi arenenud või oma olemuselt muutunud, siis nagu ma ütlesin, minu hinnangul on seda kõige rohkem juhtunud rahanduse ja eelarve valdkonnas seoses sellega, et me oleme Euroopa rahaliidu liikmed. Seoses meie liikmesusega NATO-s ja Euroopa Liidus puudutab see kindlasti ka välissuhteid ja riigikaitset. Ma osutasin juba ka seadustele, mille nimetus on muutunud. Ma arvan, et see ongi niisugune olulisim plokk.

Ma tuletan meelde, kuidas me liitusime Euroopa Liiduga. Me ei hakanud tegema totaalset põhiseaduse revisjoni ega kirjutama uut teksti seoses sellega, et me saime Euroopa Liidu liikmeks, vaid me lähtusime sellest, et põhiseadust tõlgendatakse sellise piirangu või klausliga, et Eesti liikmesus Euroopa Liidus peab olema kooskõlas meie põhiseaduse aluspõhimõtetega. Liikmesus Euroopa Liidus oli toonasel rahvahääletusel piiratud sellega, et liikmeks olek ei tohi minna vastuollu meie põhiseaduse aluspõhimõtetega. Aga see teema on niisugune tõsise akadeemilise riigiõigusliku arutelu koht. Aeg-ajalt on tõstatatud küsimus, et põhiseaduse tekst ja eesmärgipärane tõlgendamine tuleks viia vastavusse, ja arutatud, kas me vajaksime põhiseaduse ümberkirjutamist või revisjoni. Juristid ja ka poliitikud on seda ideed mõne aja tagant ikka välja käinud. Mina kaldun põhiseaduse valdkonnas pigem konservatiivide hulka.

17:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valeri Korb, palun!

17:01 Valeri Korb

Aitäh, lugupeetud härra minister! Mainisite, et kümne aasta jooksul liideti 16 maa- ja linnakohut. Kui te räägite sellest, kui palju võtab aega, et kohus, olgu see Ida-Virumaa, Tartu või Pärnu kohus, asja läbi vaataks, mida te siis ise arvate, kuhu kohtukorraldussüsteem ja üldse kohtute töö järgmise kümne aasta jooksul liigub?

17:01 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Küsimus on selles, et koht, kus õigust mõistetakse, kus kohtunikud füüsiliselt on, on kohtumaja. Ütleme, üks tasand on see, mis puudutab kohtu sisemist administreerimist. Inimeste jaoks, kes kohtus käivad, on see väiksema tähendusega, aga õigusemõistmine leiab aset kohtumajades. Kogu Viru piirkonnas, Ida-Viru ja Lääne-Viru peale kokku on kohtumaju kolm. Milline on õigusemõistmise areng laiemalt? Ma usun, et ühiskonna toimimise seisukohalt, tsiviilsuhete toimimise ja karistusõiguse parema toimimise seisukohalt on kindlasti oluline menetluste ökonoomsus ja kiirus, ilma et kvaliteet halveneks. Selles osas on edasi liigutud ja ma arvan, et selles suunas tuleb tööd jätkata. Väga tõsine teema, mille on lauale pannud Riigikohtu esimees ja mida Justiitsministeerium nüüd analüüsib, on jällegi see, kas põhiseaduse tõlgendamisel on keskne eesmärgipärane tõlgendamine või pigem tuleb lähtuda grammatilisest tõlgendamisest. See on küsimus, mis puudutab näiteks seda, kas teatud juhtudel oleks ratsionaalsem mitte praktiseerida kolmeastmelist kohtumenetlust, vaid kasutada kaheastmelist

menetlust. Selle teema puhul on kindlasti poolt- ja vastuargumente, aga ma arvan, et need tulevad ka arutusele. Absoluutne kolmeastmelisuse printsiip, mis meie tänases kohtupidamises on, ei ole sugugi universaalne. Ka teistes Euroopa riikides on oluline väärtus just õigusemõistmise kiirusel, st lisaks õiglasele kohtupidamisele on ka õigus eeldada, et kohtupidamine viiakse läbi mõistliku aja jooksul, et ühiskond on olnud võimeline oma õigussuhted lõplikult kinnistama. Kohtusüsteem on aga kindlasti konservatiivne valdkond, siin ei ole uisapäisa lahendused eesmärgiks omaette. Ma arvan, et õigusemõistmise huvides on tagada õigusemõistjatele stabiilsus. Tõsine teema on õigusabi kättesaadavus nii kohtumenetluses kui ka esmase õigusabi puhul ja selles valdkonnas plaanib Justiitsministeerium teha muudatusi.

17:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, härra minister! Rohkem teile küsimusi ei ole. Kas Riigikogu liikmed soovivad avada läbirääkimisi? Jüri Adams, palun!

17:01 Jüri Adams

Aitäh, härra juhataja! Kui palju mul kodukorra järgi aega on?

17:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Viis pluss kolm minutit maksimaalselt.

17:01 Jüri Adams

Lugupeetud rahvaesindajad! Kuna käesoleva arupärimise teema on selline, millega ma olen elus paar korda kokku puutunud, siis mul oleks midagi selle kohta ütelda. Kõigepealt kohtute nimetustest põhiseaduses. Tõesti, põhiseaduses on nimetatud kolm kohtu liiki ja kolm kohtuastet. Põhiseaduse Assamblees oli küsimus tegelikult selles, kas Eestis ei peaks olema eri liiki kohtuid palju rohkem. Kõigepealt, sõjaeelse traditsiooni kohaselt olid meil eraldi sõjaväekohtud, ja need olid ka Nõukogude Liidus olemas. Vaidlus Põhiseaduse Assamblees käiski selle üle, kas meil peaksid olema eraldi sõjaväekohtud. Assamblee hääletas ja otsustas, et ei, ka sõjaväelaste süütegude asju arutatakse üldistes kohtutes.

Teine küsimus puudutas mitmesuguseid spetsialiseeritud kohtuid, mis on olemas Euroopa suuremates riikides, nagu näiteks noorsookohtud Saksamaal ja töökohtud mitmes teises riigis. Assamblees kujunes välja põhimõtteline arusaam, et kohtute liike püütakse hoida miinimumi peal, ja kui on vaja erikohtuid, siis luuakse need seadusega. Tegelikult ei ole meil neid seadusega loodud, küll on aga loodud igasuguseid kohtueelseid arbitraaže, mis võimaldavad vaidlusi kiiremini lahendada ja kohtute koormust vähendada.

Elu on kujunenud nii, et üks omaaegne kohtuliik on osutunud mittevajalikuks, kuid kes oskas seda tookord ette näha. Aga nagu arupärijad viitavad, ega see ei ole põhiseaduses ainukene koht, kus elu on läinud teistmoodi ja mingi asi on ajale jalgu jäänud, see ei ole enam vajalik. Näiteks kõige tõsisemad probleemid on meil ilmselt Eesti Panga peatükis.

Ja nüüd küsimus, kuidas nende asjadega edasi minna. Siin küsiti ka seda, kui palju põhiseadusi muudetakse. Ameerika Ühendriikide väga lühikest põhiseadust on muudetud umbes kord 15–20 aasta jooksul, Saksamaa suhteliselt pikka põhiseadust muudetakse kord-kaks aastas. Meil on vahepealne variant, meil on olnud üks põhiseaduse muutmine kolme-nelja aasta tagant. Üldiselt on siin otsene sõltuvus: mida pikem põhiseadus, seda sagedamini tuleb teda muuta, ja vastupidi.

Mul oli võimalus teha eelmisele justiitsministrile ettepanek käivitada üks eraldi töölõik. Ma mõtlesin, et ministri juures võiks olla näiteks spetsialistide komisjon, kelle ülesanne oleks ministri palvel hinnata pakutavaid põhiseaduse muudatusi ja neid ka ise initsieerida. Minu arust on probleem tegelikult selles, et need muudatused, millest mõni Riigikogu fraktsioon on poliitiliselt huvitatud, sõnastatakse, tuuakse siia saali ja osa nendest saabki põhiseaduse muudatusteks. Sellised põhiseaduse muudatused, mis aga valimispoliitilist huvi ei paku ja millega keegi ei tegele, hakkavad aja jooksul kuhjuma. Minu mõte oli mõelda välja mingisugune vorm, et see töö kuidagi käivituks. Vastasel juhul see nimekiri aastatega järjest pikeneb, pikeneb, pikeneb ja tekib õigustatud pretensioon selles suhtes, et põhiseaduses on kirjas midagi, mis elus on tegelikult ära kadunud. Ja mis siis on juhtunud – kas riigi õiguskorra suhtes on pandud toime mingisugune kuritegu või on see pahatahtlikkus? Ilmselt ei ole siin mingit pahatahtlikkust taga, aga aeg-ajalt tuleks põhiseadust vananenud lausetest või lauseosadest puhastada. See võiks olla

üks Justiitsministeeriumi või kellegi teise suhteliselt regulaarne ja rutiinne tööloik tulevikus, kui selleks aega tekib. Aitäh!

17:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimise soove ei ole. Kas ministril on soov sõna võtta? Palun!

17:01 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh härra Adamsile selle ettepaneku eest! Ma võin öelda, et 1998. aastal valitsus moodustas sellise komisjoni, kes andis ka toonasele parlamendi põhiseaduskomisjonile üle oma töö tulemuse. See oli niisugune päevapoliitilisest sentimendist vaba ekspertiisiraport, mis oligi koostatud eesmärgiga ühtlustada tekstilist ja eesmärgipärast tõlgendamist. Seal oli kahte kataloogi jaotatud minu mälu järgi ligi sadakond ettepanekut. Mitmesugustel põhjustel ei soovinud parlament sellega järgnevatel aastatel tegelda. Arvestades, et põhiseaduse vastuvõtmisest oli möödas kaheksa aastat, peljati ilmselt ka seda, et see võib avada mingid laekad olemusliku riigikorraldusliku muudatuse tegemiseks. Ma arvan, et nüüd, kus me räägime juba ühest inimpõlvest pärast põhiseaduse jõustumist, on kindlasti aeg, et võiks sellisele riigiõiguslikule hinnangule mõelda. Ma võtan seda ettepanekut tõsiselt. Olen moodustanud Justiitsministeeriumi juurde ühe õigusloome nõukoja, mida juhib härra Jüri Raidla, ja ma palun ka neil kujundada oma seisukoht selle algatuse suhtes. Ma usun, et on hästi oluline vaadata seda initsiatiivi tõepoolest puhtalt riigiõiguslikuna, mitte poliitilise initsiatiivina selleks, et põhiseaduse võimutasakaalu olemuslikult muuta. Aitäh!

18:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Neljandale arupärimisele on vastatud.

5. 17:01 Arupärimine valimisea langetamise mõjude kohta (nr 42)

18:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi, viies päevakorrapunkt. Arupärimine on esitatud samuti justiitsministrile, see on Riigikogu liikmete Andrei Novikovi, Mailis Repsi, Mihhail Korbi, Siret Kotka, Viktor Vassiljevi, Aadu Musta, Priit Toobali, Erki Savisaare, Martin Repinski, Olga Ivanova, Rein Ratase, Tarmo Tamm, Enn Eesmaa, Lauri Laasi, Valeri Korbi, Mihhail Stalnuhhini, Kersti Sarapuu ja Märt Sultsi esitatud arupärimine valimisea langetamise mõjude kohta. Arupärijate nimel palun kõnepulti Mailis Repsi!

18:01 Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Hea minister ja head kolleegid Riigikogu liikmed! Arupärimise üleandmise hetkest on päris palju vett merre voolanud, nii et minister saab mõnele küsimusele vastates ehk juba viidata veidi muutunud olukorrale. Tutvustan siiski arupärimise sisu, küsimuste-vastuse voorus saame kindlasti arutelu ka laiendada.

Nimelt, muudetud põhiseaduse § 156 lõige 2 tekitas meil uue olukorra: kohalike omavalitsuste volikogude valimisel toodi ka 16- ja 17-aastased noored valimiskastide juurde. Selles vanusegrupis on umbes 24 000 noort. Kui eeldada, et selles vanuserühmas võiks valimas käia umbes 60% – võib-olla mõni küll arvab, et see on veidi optimistlik prognoos –, siis võib valimiskastide juurde oodata 14 000 – 15 000 noort. See on ühiskonnas tekitanud diskussiooni, mis on nüüdseks päädinud aruteluga põhiseaduskomisjonis. Nimelt tekkis juriidiline küsimus, et kui nn tavahääletajate puhul reguleerib seadus hääletamist piiratud teovõime puhul, siis alla 18-aastastel sellist vahet pole tehtud. Enne seaduse vastuvõtmist oli Justiitsministeerium koostanud analüüsi, mille järeldus oli, et teisi õigusakte ei ole vaja muuta. Nagu te mäletate, käis debatt selle ümber, et kui 16–17-aastastele anda valimisõigus, siis võiks ka teised selle vanuserühma õigused üle vaadata.

Koostades 10. juunil oma arupärimist, arutasime nimelt probleeme, mis on seotud nende noorte piiratud teovõimega, nõrgamõistuslikkuse, vaimuhaiguse või muu psüühikahäirega. Nagu me teame, jõudis see debatt sügishooajal ka põhiseaduskomisjoni, kus arutati asjaomaste seadusmuudatuste vajalikkust. Sellest tulenevalt on meil küsimusi, millele vastates minister saab öelda, mida on juba arutatud ja mida on otsustatud. Kas on plaanis laiendada teisi 16- ja 17-aastaste õigusi ja kas on veel

probleeme, mida valimisea langetamise otsuse tegemise ajal ei jõutud piisavalt analüüsida? Sellise debati oleme siia saali toonud. Aitäh!

18:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Palun arupärimisele vastama justiitsminister Urmas Reinsalu!

18:01 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Austatud arupärijad! On esitatud viis küsimust. Ma vastan neile järjest. Ma ei loe neid ette, vaid püüan ühe üldise seisukohana formuleerida.

Küsimus on, kas on võimalik isikute teovõimet valimisõiguse tähenduses piirata. Jah, on võimalik piirata, ka 16- ja 17-aastaste noorte puhul. Põhiseaduse tekst näeb ette võimaluse kehtestada valimisõigus teatud reservatsiooniga. Kehtivas õiguses puudub eraldi menetlus selleks, et otsustada isiku teovõime üle valimisõiguse tähenduses, sest täisealiste puhul toimub see eestkostja määramise protsessis. Seda menetlust ei ole võimalik alaealistele laiendada, selleks tuleks täiendada tsiviilkohtumenetluse seadustikku. Kui me andsime oma arvamuse üldise raamseaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse kohta, millega noorte valimisõigus järgmistest kohalikest valimistest alates kehtima hakkab, siis Justiitsministeerium tegi põhiseaduskomisjonile ettepaneku selline eraldi menetluskord välja töötada. Selleks tuleb meie hinnangul muuta kehtiva õiguse põhimõtteid ja võimaldada üldkohtutel hinnata, kas 16- ja 17-aastaste vaimuhaigus, nõrgamõistuslikkus või muu psüühikahäire on selline, mis ei võimalda neil kestvalt mõista valimistel hääletamise tähendust. See tähendab kindlasti kohtumenetluses protseduurilise koormuse kasvu. Selleks tuleb läbi viia analoogilised ekspertiisid, nagu seda tehakse praegu täisealisele inimesele eestkostja määramise menetluses. Alaealistelegi tuleb tagada asjakohased menetluslikud garantiid.

Justiitsministeeriumi ametnikud on põhiseaduskomisjoniga koostööd teinud ja me oleme valmis aitama seaduses neid tehnilisi muudatusi teha. Aga nagu ma ütlesin, meie üldine arusaam on, et noortele tuleb kehtestada sisuliselt analoogiline menetlus, nagu on täiskasvanute teovõime määramise menetlus. Kes peaks selle menetluse avalike huvide esindajana algatama? See õigus peaks olema kindlasti kohalikul omavalitsusel. Ja loomulikult, üldise kohtuloogika järgi peaks saama selle menetluse algatada isik ise – jätame praegu kõrvale kõik need ratsionaalsed argumendid, mis motiivil ta peaks seda tegema –, ja muidugi peaks see võimalus olema ka täisealisel, kes teostab tema puhul vanemlike õigusi.

Kui suur see võimalik sihtrühm on? Sellele vastamiseks tuleb veel täiendavalt neid mõjusid hinnata. Ma ei hakka siin spekulerima, kui suur võib olla nende noorte osakaal rahvastikus, kes oma tegevuse tähendust kestvalt ei mõista. Ju see langeb kokku selliste täiskasvanute osakaaluga rahvastikus. Tahan rõhutada, et kui see reguleeritakse ka alaealiste puhul ära, kui menetluskord hakkab olema samasugune, nagu on täisealiste puhul, siis mingit vanuselist diskrimineerimist ei ole.

Ja nüüd üks laiem küsimus, mis ka valimisea langetamisega seoses esile on kerkinud. Nimelt, kas peaks alaealistele, alla 18-aastastele isikutele muidki õigusi laiendama. Mis on Justiitsministeeriumi seisukoht? Minu seisukoht on konservatiivne. Mina mingeid sellekohaseid initsiatiive ei plaani teha. Viitan siinkohal ühele erinevusele võrreldes muude õigustega, mis isikule avanevad alles täisealisena, seda just tsiviilõiguste teostamisel. Need muud õigused üldjuhul seostuvad ka mingite kohustustega, mida isik kannab.

Nüüd aga valimisõiguse teostamisest. Me võime rääkida riigiõiguslikust ja filosoofilisest vaatepunktist, et see tähendab ka vastutust ja kohustust, aga tegelikkuses konkreetsete isikute suhtes tsiviilõiguslikke kohustusi ei teki. Järelikult on tegu olemusliku vahega. Niisugune on üldine lähenemine, alaealiste üldist teovõime laiendamist me ei plaani.

Kuidas see algatus nüüd ühiskonnas realiseerub? Selle algatuse idealistlik eesmärk on suurendada noorte osalust. See laseb noortel inimestel paremini lülituda ühiskonnaelu korraldamisse ja võimaldab Eestis üle saada teatud demograafilisest lõhest, mis paratamatult ühiskonna üldise vananemise tõttu on hakanud tekkima. Aga ma tahan kindlasti hoiatada, et kindlasti on siin olemas ka oma riskid, mida tuleb maandada eelkõige kodanikuhariduse tasest tõstes. Ma arvan, et selle põhiseaduse muudatuse jõustumise järel on kindlasti oluline, kuidas poliitikud oma tegevust haridusasutustes tutvustavad. Siin tuleks minu hinnangul kehtestada mingid hea tava reeglid. Oleks väga kehv, kui see tegevus omandaks mingi koolides läbiviidava ajupesu iseloomu. Ma usun, et nagu meil on olemas e-hääletamise hea tava reeglid, võiks ennekõike põhiseaduskomisjoni initsiatiivil kirja panna ka põhireeglid, kuidas läbi viia noortele suunatud valimispropagandat. Aitäh!

18:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile on ka küsimusi. Mailis Reps, palun!

18:01 Mailis Reps

Aitäh! Kõigepealt suur aitäh vastuste eest! Tõepoolest, nii nagu enamik meist siin saalis teab, põhiseaduskomisjon on Justiitsministeeriumi ettepanekul neid võimalusi analüüsinud. Aga üks süsteem peab alles paika loksuma. Reaalselt on siiski nii või teisiti tegemist inimestega, kelle teovõime on piiratud. Nüüd me andsime neile ühelt poolt natuke teovõimet, aga piirame seda kohe. Sellest tulenevalt on mul küsimus. Kui me vaatame meie haridussüsteemi, siis näeme, et väga kivalt on hoitud seda joont, et alla 18-aastastele üldjuhul raskemaid diagnoose ei panda. Kui nüüd kohtu taotluse peale hakatakse süsteemselt ka alla 18-aastastel tunnistama piiratud teovõimet, kas see võib tähendada mingisuguseid tagajärgi ka haridussüsteemis, kus 16- ja 17-aastaste puhul on olemas laiemad diagnoosid?

18:01 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! See on kindlasti oluline asjaolu, mida arvestada. Peame silmas pidama, kas niisuguse otsuse langetamine tähendab noorele inimesele nagu mingit stigma märki. Seda riski, ma loodan, peab põhiseaduskomisjon silmas. See ei ole aga mitte formaaljuriidiline, vaid ennekõike sotsiaalpoliitiline teemapüstitus. Selle juures on oluline, et see haigus või puue, mille kohus peab kinnitama, on kestav: kestva iseloomuga võimetus mõista valimistel hääletamise tähendust. Kohus ei saa seda muidugi langetada suvaotsusena. Selle aluseks peab olema ekspertiis, meditsiiniline diagnoos. Me peame arvestama ka, kuidas niisugune menetlus käima hakkab. See ei tohi nendele noortele inimestele ja nende lähedastele ülemääraseid kannatusi põhjustada. Seda inimlikku tahku, ma loodan, peab ka põhiseaduskomisjon silmas.

18:01 Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

18:02 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra justiitsminister! Me andsime noortele inimestele hääleõiguse kohaliku omavalitsuse valimisel. Kas järgmine samm on ka Riigikogu valimine või on see välistatud?

18:02 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ei ole välistatud. Kui küsida, kas ma isiklikult arvan, et see on mõistlik, siis ei, mina olen nende initsiatiivide puhul üpris konservatiivne. Aga õige on, et ajaloo jooksul on aktiivse valimisõiguse tähendus muutunud. Oli ka aeg, kui Eesti territooriumil said valida, kui ma ei eksi, üle 25-aastased meesterahvastest majaomanikud ja kinnisvaraomanikud. Ka niisugused ajad on olnud. Täna me muigame, kujutades ette meie ühiskonnas niisugusel alusel tsensusi. Ma arvan, et selle muudatuse tähendust ei tohi üle dimensioneerida. Selle loogika oli selgelt, nagu ma eelnõu algatajate initsiatiivist aru sain, just nimelt kohaliku elu küsimustes rohkem noortele sõnaõigust anda, et poliitikutel oleks motivatsiooni ka nende huvidega tegelda. Nagu ma ütlesin, siin peitub oht, et haridusasutustes hakatakse noortele inimestele poliitpropagandat tegema. Minu meelest on vastutustundlik selle riskiga arvestada, aga ennekõike on see poliitilise kultuuri küsimus. Te küsisite, kas ka riigivõimu teostamisel peaks võtma eesmärgiks valimisea langetamise. Ma ütlen veel kord, et see eeldaks ülikaalukaid argumente, mida ma täna küll lauale panna ei saaks.

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Henn Põlluaas, palun!

18:02 Henn Põlluaas

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud minister! Peale seda, kui valimisiga oli langetatud, kutsuti mind Tallinna Ülikooli ühele debatile, kus üheks osapooleks olid need aktiivsed noored, kes meedias ja igal pool mujal olid valimisea langetamist propageerinud ja püüdnud seda läbi suruda. Nagu me teame, läks

see neil väga edukalt. Oma suureks kurvastuseks ma märkasin seal, et tegelikult puudus isegi neil noortel, kes peaksid valimiste ja nendega seonduva suhtes kõige kompetentsemad olema, elementaarne arusaam omavalitsuse ja riigi kompetentsist ning ülesannetest. See ei ole kahtlemata tingitud sellest, et neil puudub võimekus need asjad selgeks teha, vaid ilmselgelt, ütleme, suuremas osas huvi puudusest.

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Palun lõpetage oma küsimus!

18:02 Henn Põlluaas

See toob välja ohu, et nad on kergelt manipuleeritavad. Kas ikkagi ei olnud see otsus ennatlik?

18:02 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Manipuleerimise oht ähvardab meid kõiki alati, ei välista seda miski. Ütleme, et elukogemus – Oscar Wilde on öelnud, et need on inimese enda vead, mis ta on teinud – kindlasti mingitpidi seda riski maandab, aga paraku manipuleerimise ohu eest ei ole meist keegi kaitstud. Me ju jälgime meediat ja teeme kas ise poliitikat või oleme mingite poliitiliste initsiatiivide adressaadid. Ma ei peaks seda vaid teatud eaga seotud spetsiifiliseks probleemiks.

Aga minu meelest sõltub see, missuguseks see kultuur kujuneb, ennekõike poliitilistest jõududest. See vastutus on erakondade käes. Kindlasti on mingi oht olemas, aga ma loodan väga, et see ei realiseeru, et meil ei hakata õppeasutustes parteide poliitloenguid pidama. Mõnes suuremas omavalitsuses me oleme sellist praktikat näinud. Seda piiri tuleb tajuda. Ma arvan, et me ei esimesel ega ka teisel põhiseaduse muutmise eelnõu lugemisel päris selgelt ei mõtestanud, kust see piir jookseb. See, et poliitikut tutvustavad oma elukutset kodanikuühiskonna tundides – küllap lõviosa siin saalis olijaist on seda teinud –, on üks asi, teine asi on teha oma erakonna propagandat. Kui koolis on väljas valimismaterjalid, kas me peame seda mõistlikuks või ei pea mõistlikuks? Kui partei loosung on kooli ukse peal, on see mõistlik või ei ole mõistlik? Üks asi on avalike vahenditega peetav kool, teine asi on erakool. Minu meelest on see arutelu tooreks jäänud. Tunnistame ausalt, põhiseaduse muutmise järel me nendest teemadest ei pääse, kui ei taha karkeerida seda tegelikult ehedat initsiatiivi, mida selle eelnõu poolt hääletanud silmas pidasid.

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

18:02 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! See oht, et poliitiline agitatsioon sööb end eriti enne kohalike omavalitsuste valimisi kooli sisse ja sinna ta jääb, on olemas. Kas te kavatsete pakkuda või rakendada mingeid meetmeid selleks, et seda vältida? Sest oht on väga suur.

18:02 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Nüüd tekibki küsimus, kuhu see formaalne piir tõmmata. Iseenesest, kui me oleme andnud nendele noortele valimisõiguse, siis neil on õigus valimisinfot saada. Ma arvan, et põhimõtteliselt on ju mõeldav mingeid piiranguid kehtestada, nagu on olemas tubakavaba kool, kiusamisvaba kool jne, aga ma kardan, et me võime selle püüdega kergelt karikatuurseks muutuda. Ühest küljest me anname noortele inimestele suurema võimu kohalikes avalikes asjades kaasa rääkida, teisest küljest püüame hakata kuidagi joont vahele tõmbama. See on kahe otsaga asi. Ma arvan, et ennekõike on küsimus probleemiasetuses, selles, kuidas meie ettekujutuse järgi peaks neid noori inimesi poliitilise propaganda eest kaitsma. Mõnes mõttes muudab see soov selle initsiatiivi ju täiesti mõttetuks. Noored peavad olema võimelised poliitiliselt erinevate huvide vahel valides otsuseid tegema ja loomulikult peavad nad informatsiooni kätte saama. Samas on selge, et erakondade võitlus ei ole neutraalne info edastamine. Tegu on poliitiliste jõudude huvide ja seisukohtadest lähtuva konkurentsiga, mis ongi selle süsteemi olemuslik tunnus. Minu arvates on nüüd küsimus, kuidas poliitilised jõud ja ka meie haridussüsteem, koolipidajad, omavalitsused peavad mõistlikuks sellekohaseid reegleid kehtestada. Olemas on mingid universaalsed reeglid, mis on erakonnaseaduses kirjas, nüüd võib-olla tuleb mõelda, kuidas lisareeglid

sätestada hea tava raames või mingi juhendiga valimiskomisjoni tasemel. Avaliku võimu ressurss ei tohi olla erapoolikult kättesaadav. Järelikult on küsimus, et kui koolis käib üks poliitik, siis kas peab ka teisel poliitikul olema õigus sinna minna. Küsimused võib viia kahtlemata absurdini, aga ma arvan, et mõistlik on püüda enne järgmist kohalike valimiste kampaaniat reeglid läbi arutada. Vähemalt katsume ette kujutada, millist poliitilise kultuuri taset me silmas peame. Seadusega hakata siin piiri tõmbama – seda ma pean küll kõige viimaseks ja kõige õnnetumaks lahenduseks. Siis me läheksime küll selle initsiatiiviga, mida parlamendi enamus taotles, juba eos vastuollu.

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

18:02 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Eks me vaidlesime nendel teemadel põhiseaduse muutmist arutades mitmel korral. Arutasime, millised ohud on ja kus see loogika on, kui 16-aastane laps ei tohi autot juhtida ja abielluda, aga võib väga julgelt riiki juhtida. Riigijuhtimine on ju siiski teistmoodi asi kui autojuhtimine või abiellumine. Teie erakond ja teie ise olite ka üks muudatuse toetaja. Te lubasite lahkesti, et hakkate lapsi koolitama, et nad enam-vähemgi mõistaks, mida nad valimiste ajal tegema hakkavad. Nad ei tea ju mitte midagi – kas need on kohalikud valimised, mille ajal nad hääletavad, või Riigikogu valimised. Kas meie kooliprogrammi on lisatud täiendavaid ühiskonnaõpetuse tunde või mingi eriprogrammi? Aeg jookseb, varsti on uued valimised. Mida te selleks teinud olete, et lapsed üldse teaks, mida nad tegema hakkavad?

18:02 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Mingit spetsiifilist kodanikuõpetuse programmi või muud lisakoormust, et tutvustada valimistel osalemist, me õppekavasse lülitada ei kavatse. Üldine kodanikuhariduse õppekava on riigis olemas ja haridusministeeriumi juhtimisel seda ka rakendatakse. Küllap kirjutatakse ka ette, et kooliprogrammis ja õpikutes tuleb kajastada, et järgmistest valimistest alates võivad juba vähemalt 16-aastased noored hääletada. Iseenesest on meil ju niisugused algatused, nagu pigem kodanikuühenduste kaasabil ellu kutsutud noorteparlament ja muud debadid noortega. Küllap enne kohalikke valimisi püütakse ka neid kasutada, et noorte teadlikkust tõsta. Aga ma usun, et oluline, kandev roll on ennekõike meedial, et ühiskonnas see sõnum kohale viia. Eraldi õppekava või piltlikult öeldes valijakursust pole minu meelest vaja. Kooliprogrammi häda on ju praegu, et see on niigi ülekoormatud. Sinna midagi veel lisaks kuhjama hakata ei ole küll mõistlik.

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid, rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Mihhail Stalnuhhini!

18:02 Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Härra minister! Kui ma räägin ohtudest, mis on seotud sellega, et kooli tuleb poliitika, siis ma mõtlen järgmist. Ma joonistan teile sellise stsenaariumi. Keegi ei tea, millise erakonna esindaja on kahe aasta pärast haridusminister, aga kõik teavad, et kahe aasta pärast on riigikoole palju rohkem ja need ei allu kohalikule omavalitsusele. Need on gümnaasiumid. Kujutame ette sellist täiesti reaalselt pilti, et ühel ilusal päeval tuleb riigikooli mingisse erakonda kuuluv inimene, kes on toleaks ajaks kinnitatud ministriks, ja tahab kohtuda gümnaasiumiklassidega. Kutsutakse kokku gümnasistid – 10., 11. ja 12. klass. Tuleb minister, tal on kaasas nänni – mingid pastakad või muud suveniirid. Juba ta meeldib õpilastele. Teeb ilusasti nalja, jutustab mingit lõbusat lugu ja kõik saavad aru, kui tore tädi või onu ta on. Siis ta lükkab ette mingi teise onu ja ütleb, et teil on kodanikuõpetuse tund ja mul on juhuslikult kaasas üks teie kandi mees. Te ei kujuta ette, kui tore ja tubli mees ta on! See mees võib olla kidakeelne ega ütle vaat et mitte sõnagi, aga minister on autoriteet. Võib-olla mäletate, kuidas me lapsepõlves vaatasime tähtsaid isikuid, milliste silmadega. Ja siis kodanikuõpetuse õpetaja, kes töötab riigikoolis, mis allub otse ministeeriumile, ütleb lastele, et kodanikuõpetuse tunni me lõpetame täna sellega, et teeme proovihääletuse. Vaadake, kui hea võimalus teil on – teie ees seisab mees, kes tänavu juhuslikult kandideerib nendel valimistel. Proovime ära! Tema number on selline ja selline,

näiteks 127. Igas korralikus gümnaasiumis on arvutiklass, minnakse sinna ja hakatakse lastelt küsima, kas sa ikka oskad valida ja tead, kuhu vajutada. Teeme ära, pane kaart siia, nii ja naa, 127 – jaa, väga tore. Ja hääletus toimus. Lõpuks muidugi öeldakse, et lapsed, see oli proovihääletus, kui tahate, võite ju seda muuta. Aga kui paljud neist viitsivad pärast seda teha? See on ainult üks stsenaarium.

Järelejäänud kaks minutit ei võimalda mul isegi mitte teisest rääkida, aga tegelikult on stsenaariume kolm või neli või rohkemgi. Vaat sellest ma rääkisin põhiseaduskomisjonis. Kinnitan siiralt: kohe kuidagi ei tahaks, et kooli tungiks poliitika. Siin on mitu võimalust. Üks on selline teile täiesti sobimatu. ID-kaardi lugeja momentaanselt näitab, et tegemist on inimesega, kes on 16 juba täis saanud, aga 18 veel ei ole. See on noor inimene, kes tõenäoliselt õpib koolis, ja on selles süsteemis kirjas. Ja süsteem ühe võimalusena ei anna talle võimalust hääletada elektrooniliselt. Las ta teeb oma esimese valiku normaalselt, las ta esimest korda valib valimisjaoskonnas. Muidugi võib teda mõjutada eelkirjeldatud informeerimine – nagunii mõjutab –, aga seda on võimalik parandada. Seda võib teha erineval viisil. Sellised kollektiivsed hääletamised on see oht, mida ma näen. No kui palju gümnaasiume Eestisse jääb? Mingi 60–70, nagu meile ennustati neli-viis aastat tagasi. Selleksaamal ministril pole mingi probleem kolme nädalaga sõita kõik need gümnaasiumid läbi ja nii kindlustab ta oma erakonnale väga suure edumaa kohalikel valimistel.

Ma arvan, et me peaksime mõtlema sellest, millised ohud kaasnevad mitte sellega, et 16- ja 17-aastased said hääletamisõiguse, vaid sellega, et nad on kindlas kollektiivis – et neil on õpetajad, kes on nende silmis autoriteedid. Nende jaoks on võimalik käivitada suvaline stsenaarium, et panna nad sõltuvusse, panna nad hääletama nii, nagu täiskasvanud tahavad, et nad hääletaksid. Aitäh!

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Jüri Adamsil!

18:02 Jüri Adams

Austatud härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Minu praegune sõnavõtt on mõeldud põhiliselt teile, aga loomulikult ka rahvaesindajatele, kellele see huvi pakub. Ma tahan rääkida umbes võrdses ajavahemikus kahest teemast. Kõigepealt sellest, et noorte valimisõiguse teemat põhiseaduskomisjonis käsitledes jõudis mulle erilise teravusega kohale, aga tegelikult ma teadsin seda ka varem, et meie juristid on saanud hariduse eri koolides ja eri aegadel. Väga paljude inimeste jaoks tuli eraõiguse mõiste taaskasutusele ajal, kui nende teadmised olid välja kujunenud, ja nendes tekitab teovõime või teovõimetuse termin teatud segadust. Nad ei tea, kuhu see kuulub. Minu arusaamist mööda on see tsiviilseadusliku üldosa seaduse ja muude eraõiguse seaduste järgi puhtal kujul eraõiguse termin. Kui keegi tahab teada, mis see teovõime on, siis see on põhimõtteliselt õigus omaenda rahaga ümber käia nii, nagu sa ise tahad. Kui sul on raha ja sa tahad maja osta, siis sa ostad maja. Või kui sul on maja ja sa tahad seda maha müüa, siis sa müüd selle maha ja keegi ei saa sulle ütelda, et sa ei tohi seda teha. Nüüd, need õigused algavad Eestis praegu tsiviilseadustiku alusel 18. eluaastast. Ja sellepärast, kuidas me ka ei räägiks, alla 18 aasta vanustele inimestele valimisel hääleõiguse andmisel ei ole teovõime kui sellisega mitte midagi tegemist. On olemas ainult üks legaalne võimalus teovõime varasemaks pealehakkamiseks ja see on see, kui kellelegi antakse õigus varem abielluda. Nii et tegu pole mitte küsimusega teovõimest, vaid küsimusega ühest poliitilisest õigusest ja nimelt hääleõigusest. Need kaks asja kiputakse sassi ajama. Üldse mulle tundub, et Eestis on tendents eri valdkondade sõnavara omavahel sassi ajada. Ma tahan teile väita, et avalikku õigusesse sõnad "teovõime" ja "teovõimetus" ei sobi. Neid võib teatud moel illustratiivselt käsitleda, kuid mitte normatiivselt.

On ka teine asi, mida ma tahan härra ministrile ütelda. Härra minister nimetas põhiseaduse 1998. aastal tehtud revisjoni. See oli tõeliselt huvitav töö. Mul on selle lõppakt olemas ja ma olen vaadanud seda umbes sajast punktist koosnevat nimekirja mitmesugustest soovitustest. See nimekiri on üks kõige kummalisemaid, mida ma olen Eestis juristide koostatuna näinud. See nimekiri ilmselt kujunes niimoodi, et iga komisjoni liige pani kirja kõik need kohad, mis talle kehtivas põhiseaduses ei meeldinud. See on pikk loetelu sellest, mis komisjoni liikmete arvates võiks põhiseaduses kirjas olla kuidagi teistmoodi. Sellisena muidugi see on täiesti legitiimne, aga et ta nüüd midagi representeeriks – minu teada hääletamist ei toimunud. Nüüd, huvitav on selle nimekirja edasine saatus. Ja sellega on tegelikult olnud nii, et mitte üks inimene ei ole tõsiselt taotlenud oma ettepaneku elluviimise teele asumist. Ei ole sõnastatud ühtegi põhiseaduse muutmise ettepanekut ja ka ükski fraktsioon ei ole tulnud välja ühegi ettepanekuga. Need põhiseaduse muudatused, mis meil nende aastate jooksul on teostatud, on kõik

olnud sellised, mida selles nimekirjas ei ole olnud. Mina arvan, et seda nimekirja tuleks käsitada kui teatud ajaloolist kurioosumit. Samas annab see hea ülevaate sellest, millised olid Põhiseaduse Assamblees hääletamisel alla jäänud seisukohad ja mida nende seisukohtade esitajad siiski veel tagantjärele pidasid vajalikuks kaitsta. Aitäh!

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Andres Ammasel!

18:02 Andres Ammas

Austatud juhataja! Head kolleegid! Nende mõne kuu jooksul, mis ma siin Riigikogus olnud olen, olen tähele pannud, et kolleeg Mihhail Stalnuhhin üldiselt teab, millest räägib. Ta tunneb seda valdkonda, millest kõneleb, ja on asjadega hästi kursis. Seepärast tundub mulle, et võib-olla see pilt poliitilise mõjutamise võimalikkusest koolis, mille ta meile nii värvikalt maalib, ei olegi ainult fantaasiapilt. Võib-olla mõnes kohalikus omavalitsuses just nii tehaksegi, on tehtud nüüd ja ka varem paljude kohalike omavalitsuste valimiste puhul. Ma tahan aga kolleegi rahustada ja kinnitada, et mina usun enamiku, peaaegu kõigi Eesti kooliõpetajate ja koolijuhtide aususesse ning arvan, et enamikus Eesti omavalitsustes selline õpilaste poliitiline mõjutamine kohalike valimiste eel kindlasti võimalik ei ole. Aitäh!

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun nüüd Riigikogu kõnetooli justiitsminister Urmas Reinsalu!

18:02 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Jüri Adams läks nüüd ära, aga ma tahtsin kommenteerida tema osutatud probleemi. Tema hinnangul tuleb teovõimetust pidada tsiviilõiguslikuks mõisteks ja hääleõiguse piiramine peaks olema eraldi avalik-õiguslik suhe. Aga meie põhiseadus ütleb selgelt, et hääleõiguslik ei ole kodanik, kelle kohus on tunnistanud teovõimetuks. Näete, põhiseadus ise liidab need kaks tingimust. Täitsa võimalik, et selle normi autor oli härra Adams ise, aga võimalik ka, et ei olnud ja nii otsustati edasise menetluse käigus. Iseenesest võiks ju olla mõeldav, et me loome eraldi instituudi teovõime piiramise üle otsustamiseks, aga arvestades, kui olulise põhiõiguse riivega tegu on, on minu meelest täiesti piisav, kui kohus õigusemõistmise asutusena meditsiinilise ekspertiisi alusel nendib, et inimene ei tule oma elu korraldamisega olemuslikul määral toime, tal puudub võime teha tehinguid ja võtta endale kohustusi. Ma arvan, et see on piisav alus otsustada, et tal ei tohiks olla ka poliitilist aktiivset valimisõigust. Nüüd teema, mis tuli esile sellega seoses, et kollektiivsed hääletamised on e-valimiste hea tava reeglite kohaselt keelatud, aga hea tava toimib sellisel juhul, kui tõepoolest kõik osapooled aktsepteerivad seda. Mulle meenub Tallinnast üks konkreetne juhtum kutseõppeasutuses, kus täisealiste noorte puhul tehti koolis selline üleskutse. Siis diskuteeriti, kui mõistlik selline asi on, ja üldiselt pälvis see avalikku kriitikat. Kindlasti on võimalik konstrueerida ka niisuguseid kuritarvitusi, nagu härra Stalnuhhin esitles. On täiesti võimalik, et nii võidakse teha – inimeses võitlevad alati halb ja hea alge. On võimalik, et mõnes omavalitsuses niisuguseid katseid tehakse. Ja kui enne ei ole paika pandud vähemalt moraalset reeglistikku, mida koolipidajad ja koolijuhid teha võivad, siis on oht, et säärased katsed diskrediteerivad kogu algatust.

Teine teema oli seotud põhiseadusega, täpsemalt justiitsminister Varuli veetud komisjoni tööga. Seal tehti küll mitmeid ettepanekuid, mis olid laual nn iseseisvatena, näiteks eraldi põhiseaduskohtu loomine ja ettepanek anda inimesele õigus esitada kaebus tema konstitutsiooniliste õiguste rikkumise kohta. Mul on meeles, et nii sai alguse ka üks põhiseaduse muudatus, mis realiseerus. See on nimelt riigikaitse valdkonnas selgem regulatsioon tsiviilvõimu käsuahele kohta, mõtlen just kaitseministri valdkonda. See oli plokk, kus seda tehti. Päris mõjuta need ettepanekud ei olnud. Aitäh!

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

18:01 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi järgmise arupärimise juurde, mis kannab numbrit 51. Arupärimine on esitatud 10. juunil 2015 ja selle teema on presidendi otsevalimise võimalikkus Eestis. Vastab justiitsminister Urmas Reinsalu. Ma palun kõnetooli nende Riigikogu liikmete esindaja, kes on arupärimise esitanud. Mailis Reps, palun!

18:01 Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Hea minister! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Oleme jõudnud aruteluni, mis puudutab paljusid, sest järgmise aasta jooksul peetakse kõige rohkem poliitilisi debatte kindlasti presidendivalimiste üle. Siinkohal on igati paslik tulla uuesti presidendi otsevalimise teema juurde. Nagu teate, Riigikogu on seda oma eri koosseisudes 12 korda arutanud. Seni ei ole presidendi otsevalimine rahva poolt Riigikogu enamuse poolthäält saanud, aga see teema ei ole kuhugi kadunud. Kui me vaatame meie sotsiaalmeediat ja meediaväljaannete küsitlusi, siis üldjuhul arvab rahvas, et ta tõesti võiks presidenti valida. Sama arvamus on jäänud kõlama ühiskonnas toimunud aruteludel. Nii et taasiseseisvunud Eestis on see eri perioodidel üsna palju debati teema olnud ja üks osa Eesti poliitikutestki on alati leidnud, et see võiks olla meede, mis võimaldab rahvalgi otsustada ja kaasa rääkida. Ka leitakse, et nii valitud president on rohkem n-ö rahva oma.

Sellest tulenevalt on meil rida küsimusi. Kunagine justiitsminister Rask on öelnud: "Ainult nõrgad erakonnad, kellel puudub rahva usaldus, pooldavad riigipea valimist parlamendis." Kuna üsna lähiajal, nimelt siis vähem kui aasta pärast on parlament jälle silmitsi presidendikandidaatidega, siis ongi meil mõned küsimused. Kuidas teie justiitsministrina suhtute Eestis kehtivasse valimiskorda, et esimeses voorus valib parlament Eesti Vabariigi presidendi ja kui parlamendis ei osutu president valituks – seda on meie ajaloos olnud –, siis läheb valimine valimiskogu kätte? Kas te olete analüüsinud, kuidas see süsteem on ennast õigustanud, mis on selle plussid ja miinused? Me teame küll, et nendes debattides on läbi aastate kõlanud erinevaid argumente. Väidetavalt peamine vastuargument on, et presidendil justkui polegi võimu, aga rahvas loodaks ja ootaks presidendilt siis liiga palju. Aga võib-olla te tooksite mõned sisulised argumendid, miks te ei toeta valimiskorra muutmist ja presidendi otsevalimist rahva poolt, mida enamuse rahvast toetab. Sellest tulenevalt ka, kas te olete analüüsinud, mis olid need argumendid, miks Tšehhi Vabariik, Euroopa Liidu liige, langetas otsuse presidendi otsevalimise kasuks? Kuidas muudeti korda sisuliselt? Kas presidendivõimu pädevust muudeti, vähendati kuidagi täidesaatva võimu pädevust või parlamendi pädevust? Millised muudatused juriidiliselt toimusid Tšehhis ja kuidas see on ennast õigustanud? Ning üldisem küsimus lõppu: kui presidendi otsevalimine ei ole plaanitav meede ja kui kahjuks ka rahvaalgatused ei ole saanud tõsist toetust, siis milliseid meetmeid olete otsustanud edendada, et tuua võimu rahvale lähemale? Aitäh!

18:01 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun nüüd Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama justiitsminister Urmas Reinsalu!

18:01 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Austatud istungi juhataja! Austatud arupärijate esindaja! Head parlamendiliikmed! Iseenesest riigipea kaudne valimine ei ole unikaalne nähtus. Küll on mehhanism, mis on konstrueeritud Eesti 1992. aasta põhiseaduses, üsna spetsiifiline, aga niisuguseid kombineeritud valimiskogusid on olnud teisteski riikides. Oli eraldi valimiskogu näiteks Soomes, kus n-ö otse valiti valimiskogu liikmeid. Saksamaal moodustub valimiskogu teatud kombinatsioonina Liidupäeva ja liidumaade esindajatest. Meil on siis olukord, kus on kaks eraldi organit, kes presidenti valivad: esimeses etapis parlament rahvaesindusena ja teises etapis võivad lisanduda kohalike omavalitsuste esindajad. Riigiõiguslikult on kindlasti võimalik seda süsteemi kritiseerida. Aga praktika on tõe kriteerium ka erinevate poliitiliste mehhanismide toimimisel ning tuleb öelda, et see süsteem on võimaldanud riigipea valida. Ei ole tekkinud vormilist tõrget, nii et riigipea on jäänud valimata.

Samas tuleb mõnda, et see süsteem on iseenesest konstrueeritud selliselt, et tegelikult on ummik võimalik. Teises voorus on võimalik olukord, kus ükski kandidaat ei saa valijameeste kogu hääletamisel absoluutset häälteenamust, ja sellisel juhul on valimine luhtunud. Siis võib piisava poliitilise tahte mitteilmnemisel tekkida ummiktee parlamendi ja valijameeste kogu vahel. Sellele on viidatud kui võimalikule riskile, ennekõike presidendivalimistel, aga poliitiline kultuur on olnud selline, et meil ei ole

seda praktikas juhtunud.

Arupärijad küsisid Tšehhi Vabariigi kohta. Seal muudeti valimisprotseduuri selliselt, et 2013. aastal valiti president esimest korda otsevalimisega. Justiitsministeerium uuris seda korda ja saime teada, põhiseadust muudeti üksnes valimisprotseduuri puudutavas osas. Mingit presidendi pädevuste olemuslikku muutmist Tšehhimaal ei ole tehtud.

Oli küsimus, kas on analüüsitud, kuidas võiks muutuda presidendi võimu pädevus ja täidesaatva võimu pädevus pärast seda, kui rahvas hakkab presidenti otse valida. Võib olla nii ja naa. Ma osutasin enne 1998. aastal tegutsenud analüüsikomisjonile, kes sedagi teemat analüüsis. Meil on olemas põhiseaduse kommenteeritud väljaanne. Spetsiifilist analüüsi Justiitsministeerium aga hiljuti teinud ei ole. See on poliitilise tahte väljendamise küsimus, millise võimu me anname kas kaude või otse valitud riigipeale ja millise võimu valitsusele. Eestit ei saa riigiõiguslikult pidada üleminekuühiskonnaks. Kindlasti kõige halvemad ongi olukorrad, kus valitseb interregnum ehk kahe valitsuse vaheline hall aeg. Nagu me mäletame, oli selline aeg riigikaitse valdkonnas – selge ühemõttelisus oli muutunud segaseks. See tekitab riigiõiguslikult kõige rohkem probleeme ja avaliku võimu teostamise tõrkeid.

Soome tõmbas presidendi pädevust pärast otsevalimisele üleminekut vähemaks, tegi hoopis tagurpidisammu. On aga riike, kus on seoses üleminekulga otsevalimisele hakatud rakendama n-ö poolpresidentaalset süsteemi. Seal on presidendi võimu laiendatud. Seda on otsevalimise teema arutelus välja toodud ühe vastuargumendina – see läheks nagu vastuollu põhiseaduse mõttega, et Eesti on parlamentaarne riik. Mina seda ei arva, olemuslikult see seda ei tähendaks. Presidenti võib valida nii ja naa, poliitiline valik jääb põhiseadusandjale, aga presidendi juriidiline pädevus on omaette küsimus. Küsite, mis on olnud argumendid, miks pole valimiskorra muutmine toetust leidnud. Minu meelest on keskne argument olnud see, nagu ma juba ütlesin, et Eesti on parlamentaarne riik. Presidendi otsevalimise korral võiks ühiskonnas tekkida riigipeaga seotud ootused, mida tal oma pädevuse piires oleks keeruline täita. Minu meelest on see olnud põhiargument valimiskorra muutmise vastu. Aga kindlasti on mis tahes valimissüsteemi puhul erakondadel mängus oma huvid. Üks asi on üldine arusaam riigiõiguse ülesehitusest, teine asi on erakondade praktilised arusaamad sellest, milline üks või teine süsteem võiks olla optimaalne nende maailmavaate realiseerimisel. Seda tahku ei saa alahinnata. Selge on, et kui küsida praeguse valitsuskoalitsiooni seisukohta, siis ei soovita presidendi valimise korra muutmiseks põhiseadust muuta. Valitsusliit on aga kokku leppinud, et Justiitsministeerium esitab ettepaneku, mis ei muuda valimiskorda olemuslikult, vaid tehniliselt, et järgmisel aastal Riigikogus toimuva esimese valimisvooru eel nõutakse kandidaatide ülesseadmist varem. Praegu on see aeg väga lühike.

Selge on ka see, et kui haldusreformi asjad hakkavad liikuma ja meil tekivad tõhusamad omavalitsused, siis see tähendab absoluutarvult väiksemat arvu omavalitsusi. See tekitab ühe küsimuse, millest ei ole võimalik mööda vaadata. Järgmise valijameeste kogu koosseisus vist on 335 inimest, aga kui meil on näiteks 60 või 50 omavalitsust ja meil kehtib sama skeem, siis hakkab olema suhteliselt väike arv valijamehi, mis ei korrespondeeru nende elanike arvuga, keda nad esindavad, vaid on palju suurema koefitsiendiga arvestatud. Siis tuleb see süsteem üle vaadata ja kas valijameeste kogu liikmeskonda suurendada või leida mingisugune muu moodus, mis vastaks põhiseadusele. Seda muidugi juhul, kui ei ole piisavalt poliitilist tahet põhiseaduses mingeid sätteid revideerida.

Milliseid samme kavatseb valitsus astuda, et rahvast ja võimu lähendada? Kindlasti kõik olulised ühiskondlikud probleemid, mis inimesi muretsema panevad, ootavad lahendusi. Ma arvan, et see on üldine eesmärk, nagu on üldine eesmärk inimeste ja võimu lähendamine olgu majanduslike või sotsiaalpoliitiliste sammudega. Minu arvates ei olegi mõtet eraldi sellist riigiõiguslikku eesmärki püstitada. Konkreetsemalt näeb valitsuse tegevusprogramm ette, et justiitsminister teeb rea riigiõiguslikke ettepanekuid, mis Justiitsministeerium peab läbi analüüsima ja siis lõppettepanekud tegema. Tegu on küsimustega, mis puudutavad valimisringkondade ühtlustamist, erakondade rahastamise süsteemi, poliitilise reklaami regulatsiooni, aga ka rahvahääletuse laiendamise põhiseaduslike piiride analüüsi, et rahvahääletuse kasutamist soodustada. Kindlasti on üleval küsimus, kas tuleks kaotada võimalus pidada kohaliku omavalitsuse volikogu liikme ja Riigikogu liikme topeltametikohta, välistades ka topelttasu saamise. Väga palju on juttu olnud ka kõvasti avalikku kriitikat pälvinud peibutuspartide probleemistikust. Valitsusliidu seisukoht on, et see küsimus tuleks lahendada, et vähendada avaliku võimu võõrandumist rahvast ja tehisreaalsuse teket valimistel. Rida niisuguseid konkreetseid ettepanekuid on praegu analüüsimisel. Tõsi on see, et selliseid olulisi muudatusi ei ole võimalik läbi viia üksnes valitsuskoalitsiooni toel ja see olekski kehv praktika. Ma

loodan, et selle analüüsi tulemusel on võimalik kõigi poliitiliste jõududega debatti pidada. Üks tõsine teema, mis on ka laual, on Riigikogu valimise süsteem, konkreetsemalt avatud nimekirjade küsimus, millele tuleb ka ühel või teisel moel lahendus leida. Aitäh!

18:01 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, austatud minister! Teile on ka küsimusi. Mailis Reps, palun!

18:01 Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Te andsite üsna selgelt oma vastustes mõista, et poliitilises mõttes on see regulatsioon nii või naa. Selle ettepaneku tagasilükkamisel on pigem toetunud ettekäänetele või tolle hetke emotsioonidele. Sellest ka minu küsimus. Kui me vaatame ajaloos tagasi, siis näeme, et peale Keskerakonna on olnud teisigi erakondi, kes on toetanud presidendi otsevalimist. Ma mäletan vähemalt ühte sellist erakonda, see oli Res Publica nimeline, kes nüüdseks on muundunud Isamaa ja Res Publica Liiduks. Kui me jätame korraks kõrvale poliitilised isikud, kes võiksid kandideerida – ikka on mängus arvamused, kes on kelle poolt ja kelle vastu –, siis kas teie arvates on veel erakondi, kes võiksid toetada otsevalimist?

18:01 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Eks see ole näha selle eelnõu saatuse kujunemisest. Ma ei hakka siin spekulerima või olema teiste poliitiliste jõudude eestkõneleja nende programmiliste seisukohtade tutvustamisel. Aga kuna te osutasite minule isiklikult, siis tunnistan, et mina otsevalimise süsteemis riigiehituslikku probleemi küll ei näe ega arva, et see viiks meie riigi õigusliku ülesehituse kummuli. Minu meelest on selle koha pealt välja käidud liiga drastilisi hirme. Aga tegu on väga olulise küsimusega ja minu arvates see on ka põhjus, miks ei ole parlamendis leitud piisavalt ühisosa, et hakata selle sammu tegemist arutama. Vist 2003. aasta valimiste järel jõutigi kõige kaugemale. Eelnõu läbis minu meelest juba mitu lugemist parlamendi absoluutse enamuse toel, aga lõpuks jäi see poliitiline tahe siiski napiks. Küllap see küsimus ühel või teisel moel avalikku debatti jääb ja eks poliitilised jõud väljendavad siis oma seisukohti. Põhiseaduse muutmine eeldab kõrge künnise ületamist. Kui see üksmeel leitakse, siis on seda võimalik teha.

18:01 Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

18:02 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! See on selge, et president valitakse vanaviisi. Kuna järgmisel aastal on järjekordsed presidendivalimised, siis kas ei oleks õige aeg üle vaadata ka presidendi ametihüve seadus? Ma arvan, et ka sellise töö puhul, nagu selle institutsiooniga kaasneb, ei tohiks saada tunda eelisseisundit. Igalt poolt kärbitakse, riik tõmbab kokku, aga see institutsioon elab päris külluslikult. Alustaks sellest, kas abiraha peaks maksma ja kas peaks olema kõik need võimalused palgata endale autojuht ja turvamehed. Kas see on vajalik? Eriti peale seda, kui amet maha pannakse. Annaks jumal, et meil iga viie aasta tagant president ei vahetuks. Vastasel juhul läheb Eesti riigile ikka päris kulukaks võimaldada kõiki neid soodustusi, mis peale ametiaja lõppu kehtivad. Kas ei oleks tark see seadus üle vaadata ja läheneda teemale kainema euroopaliku pilguga? Minu meelest on siin liiga palju priiskamist.

18:02 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma arvan, et kõik ettepanekud ratsionaalselt avalikku raha kokku hoida on teretulnud. Samas ma ei välista seda, et presidendi institutsiooni ulatus, selle maksumus ja ka need hüved, arvestades seda, kui formaalne võim presidendil on, tulevad kindlasti ka kandidaatide tõstatatuna kampaanias arutusele. Ilmselt need ühel või teisel moel puudutamata ei jää. Mul on meeles Soome värskelt valitud presidendi ettepanek oluliselt tema palka kärpida, arvestades Soome üldist seisakut ja majanduslikult kehva olukorda. Jah, alati võib küsida, kui palju on niisugustes sammudes poosi või populismi, aga selge on see, et eeskuju on alati jõud, nii negatiivses kui ka positiivses tähenduses.

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Ernits, palun!

18:02 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Hea justiitsminister! 2003. aasta suvel olite ka teie nende 71 seas, kes algatasid presidendi otsevalimist võimaldava seadusmuudatuse. Aga ütelge mulle kui uustulnukale, kes selle paar aastat tagasi lõpuks ära tappis või Hando Runneli sõnu kasutades "rahval munad maha lõikas", kastreeris. Ütelge konkreetselt, mis jõud see oli.

18:02 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Minu meelest ajas veidike jonni see partei, mille nimekirjas teie 2011. aastal kandideerisite, ehk Rahvaliit. Ma jätan kõrvale need poliitilised motiivid, mis toona mängus olid. Mingi poliitiline jõud muudatust toona toetas ja sisuliselt eesmärk see ellu viia oli olemas. Aga ei suudetud leida valimissüsteemi puudutavat kokkulepet, mis moel seda teha. Üks idee, mis lauale pandi, oli üksiku ülekantava hääle süsteem. Teine ettepanek oli universaalne kahes voorus presidendi valimise süsteem. Ülekantava hääle süsteem nägi ette ühte vooru. Mul on meeles, et Reformierakond seisis toona väga jäigalt üksiku ülekantava hääle süsteemi eest. Me otsisime sellelt pinnalt ka kompromissi, aga Rahvaliit ütles, et nende jaoks on vastuvõetav vaid nende pakutav hääletusviis. Eks ta niimoodi oligi, et lõpuks kompromissi ei leitud ja kõik jäi vanaviisi. Me teame, et ainuke kompromisside voorus on see, et nad töötavad. Tookord kompromissi ei leitud.

18:02 Aseesimees Jüri Ratas

Henn Põlluaas, palun!

18:02 Henn Põlluaas

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud minister! Presidendi valimine valijameeste kogus tähendab seda, et meie riigipead valivad ka kolmandate riikide kodanikud, kas või Venemaa ja teistegi riikide omad. Neil on õigus valida kohalike omavalitsuste valimistel ja sedakaudu läbi valijameeste valivad nad meile ka presidenti. Kas te ei leia, et presidendi valimise õiguse andmine rahvale aitaks seda probleemi lahendada? Sellisel juhul valiks ikkagi meie enda kodanikud riigipead. Ja see oli ka üks rahvakogu kõige populaarsemaid ettepanekuid.

18:02 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Minu meelest seal rahvakogus kukkus see välja küll pigem koomiliselt. Samas olen ka mina seda meelt, et küllap avaliku arvamuse küsitlustes ehk gallupites on nende vastajate osakaal suurem, kes toetavad presidendi otsevalimist. Vähemalt enamasti on nii olnud. Rahvakogus aga kuidagi jõuti seisukohale, et seda ei pooldatud – mis tahes asjaoludel see nõnda ka polnud. Aga teie küsimus puudutas seda, kas presidenti legitimeerib valimiskogus ka n-ö mittekodanikkond või, ütleme, välismaalased, kes ükskõik millises kontekstis püsiva elamisloa on saanud. Ma mäletan, et selle üle on küll diskussioon olnud, kas valijameeste kogu suurus – on neid igast omavalitsusest näiteks kaks või enam – tuleks arvestada elanike või kodanike arvu alusel. Praegu arvestatakse see kodanike arvu alusel ja ma arvan, et see on ka mõistlik. Iseenesest tegelikult neid valijamehi valivad ju siiski kodanikud, sest passiivne valimisõigus kohalikel valimistel kuulub ikkagi kodanikele, kes valivad valijamehe. Tavapäraselt on üldine poliitiline praktika olnud, et see on volikogu esimees, kui on tegu väiksema omavalitsusega. Aga kui on suurem omavalitsus, näiteks Tallinna oma, siis valitakse juba suurem hulk inimesi. Mõistlik muudatus enne 2011. aasta presidendivalimisi – see oli 2010. aastal, kui ma ei eksi – oli proportsionaalsuse põhimõtte kehtestamine, kui on suurem arv valijamehi ühes omavalitsuses. Tuli välistada, et n-ö võitja võtab kõik, et see, kes on koalitsioonis, saavutab absoluutse enamuse. Tartus peaks praegu minu mälu järgi olema neli valijameest, Tallinnas kümme, Pärnus, Kohtla-Järvel ja Narvas kaks. Ma ei tea, kas Viimsis ja teistes suuremates Harjumaa valdades on ka juba mitu valijameest. Ma arvan, et niisugune tasakaalureegel on mõistlik.

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

19:03 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Presidendi otsevalimine on minu jaoks usalduse küsimus. Kui riigis koalitsioonis olev meeskond ei usalda rahvast, siis on mul teile selline küsimus. Mida halba rahvas on teinud, et teie meeskond, et koalitsioonipartnerid ei usalda Eesti rahvast?

19:03 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Selle pärast ei pea küll muret tundma. Koalitsioon on moodustunud sel moel, et Eestis on valimised läbi viidud proportsionaalsuse põhimõttel. Erinevad poliitilised jõud on oma programme esitledes rahvalt mandaadi saanud ja kindlasti on niisugune kahekõne ühiskonnas oluline ükskõik mis valdkonda kuuluvate probleemide lahendamisel. Nüüd on küsimus, kas koalitsiooniparteid said valimistel mandaadi presidendi valimise korra muutmiseks. Vastus on eitav. Minu mälu järgi ükski koalitsioonipartei ei käsitlenud ei keskse teemana ega ka oma programmilise teemana presidendi valimise korra muutmist. Nii ei ole seda ka koalitsioonileppes. Rahvalt küsitakse mandaati, viimaks ellu erinevaid ideid, mis on olulised, kaalukad. Kindlasti on seda ka põhiseaduse muutmine. Keskerakond oma programmis, ma olen kindel, seda küsimust küllap puudutas ja sellega seoses oletegi algatanud sellekohase eelnõu. Esindusdemokraatias on see igati arusaadav.

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

19:03 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Puhtpraktiline küsimus. Üheksa või kümme aastat tagasi oli riigil olemas presidendi residents. Üheksa aastat tagasi see müüdi maha. Aasta pärast on meil uus president. Kas järgmise aasta riigieelarves on ette nähtud summad uue residentsi ostmiseks või ta hakkab äkki üürima mingit talu?

19:03 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Riigieelarves või täpsemalt Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsil on minu teada eraldi raha presidendi ametikodu rajamiseks Tallinnas Rocca al Mare kooli ja vabaõhumuuseumi kandis. Need otsused on tehtud. Kas see ehitis valmib nii kiiresti, et uus president saab esimesel ametiaja päeval sinna asuda, see on küsimus selle ehituse korraldajatele. Kas on plaanis presidendile eraldi riigiinvesteeringuna soetada ka suvekodu või suveresidents, nii nagu oli Lennart Meri käsutuses Paslepa residents? Niisugust plaani minu teada ei ole. Seni on presidendi ametikorter olnud Kadrioru lossis kui riigile kuuluvas hoones. Selle asemel peaks presidendi ametiaja eluase edaspidi asuma vabaõhumuuseumi kandis. Kas ka suveresidentsi riigieelarvest planeeritakse, sellele ma saan vastata eitavalt. Seda ette nähtud ei ole.

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnepulti Peeter Ernitsa!

19:03 Peeter Ernits

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid, keda on küll väga hõredalt saali jäänud, natuke üle kümne vist! Ma olen lugenud seda raamatut, Põhiseaduse Assamblee stenogramme, üsna põhjalikult ja sageli. Erakordselt huvitav on olnud seda lugeda ja kuulata ka seda küll üsna hõredat diskussiooni, kuidas tegelikult meie põhiseadust tehti, kuidas seda arutati ja mida keegi millegi kohta ütles. Ma tsiteerin kas või ainult president Lennart Meri sõnu tema viimasel esinemisel siin Riigikogu saalis, kus ta ütles, et selle teema arutelu on meie riigiõiguse võtmeküsimus. Aga nagu ma aru saan, kolleegidele see võtmeküsimus hästi peale ei lähe. Võime lugeda siitsamast näiteks Rein Langi seisukohta – lk 722, kaks lehekülge. Ta kinnitab, et puuduvad igasugused riigiõiguslikud, psühholoogilised ja muud argumendid, et vältida riigipea valimist rahva poolt. Sama asja on siin öelnud toonane ekspordikomisjoni esimees Jüri Raidla, kelle sõnul oleks selle ettepaneku ignoreerimine nii poliitiline, sotsiaalpsühholoogiline kui ka riigiõiguslik viga. Ma olen siin saalis korduvalt tsiteerinud luuletaja Hando Runnelit, et sellega Riigikogu liikmed kastreerivad oma rahvast. Ja alles hiljuti sai see siin saalis teoks kaheteistkümnendat korda. Ja

nagu ma aru saan – võib-olla ma eksin, sel juhul parandage mind! –, tegelikult on see toimunud jälle. Täna me arutasime ühe Kaitseliidu liikme personaalküsimust. Tegelikult on ka presidendi otsevalimise vältimise puhul ilmselt tegu olnud kahe persooni küsimusega. On püütud vältida kahte kolli. Esimese kolli nimi oli Arnold Rüütel. Kui te mäletate, ühe korra tõesti rahvas nagu sai esimeses voorus riigipead valida. Aga toonane seadus oli tehtud niimoodi, et tegelikult läks valimine Riigikogu kätte ja siin otsustati. Võib-olla ma eksin, aga teise kolli nimi oli vist Edgar Savisaar, kelle pärast 2003. aastal rahval n-ö löigati munad taas maha. Aga võib-olla ma eksin, võib-olla ma olen liiga uus mees siin. Igal juhul tänan tähelepanu eest!

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

7. 18:10 Arupärimine korteriomandi- ja korteriühistuseaduse probleemide kohta (nr 57)

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi järgmise arupärimise juurde, mis on meie päevakorras seitsmes. Arupärimine on esitatud 10. juunikuu päeval sel aastal ja kannab auväärset numbrit 57. Teemaks on korteriomandi- ja korteriühistuseadusega seotud probleemid. Arupärimisele vastab justiitsminister Urmas Reinsalu. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Olga Ivanova, et arupärimist avalikkusele tutvustada!

19:03 Olga Ivanova

Lugupeetud eesistuja! Kallid kolleegid! Loen ette Keskerakonna fraktsiooni arupärimise, mis on seotud korteriomandi- ja korteriühistuseadusega, mis hakkab täismahus kehtima 1. jaanuaril 2018 ja mille alusel luuakse palju uusi korteriühistuid. Korteriühistutega kokku puutunud inimesed on praktikas leidnud uues seaduses sõlmkohti, mida tuleks arutada ja muuta. Enne lõpliku otsuse langetamist sooviks veel kord avada korteriomandi- ja korteriühistuseaduse arutelu, leida selle tulemusena küsimustele vastused ning seejärel otsustada edasine menetluskäik.

Sellest tulenevalt on meil teile järgmised küsimused. Esiteks: "Seaduses on sätestatud, et kui korteriomani ke üldkoosolek on otsustusvõimetu, kutsub juhatus sama päevakorraga kokku uue üldkoosoleku, mis on otsustusvõimeline osalejate arvust olenemata. Miks on seaduse mõistes tegemist uue koosolekuga, mitte korduskoosolekuga ja miks ei ole ka antud koosolek seotud kvoorumiga."

Teiseks: "Seaduses on kehtestatud, et korteriomani kohustuseks on muu hulgas hoida eraomandi esemes sellist temperatuuri ja õhuniiskust, mis tagab kaasomandi eseme säilimise ning teiste eraomandite esemete kasutamise nende otstarbe kohaselt ja ilma ülemääraste kulutusteta. Miks on siinkohal kehtestatud uus põhimõte ning mitte kasutatud sõnastust "temperatuuri ja õhuniiskust vastavalt normidele, mis on kehtestatud eluruumidele"? Kolmandaks: "Laenu võtmine on tulevikus seotud majandusaasta majanduskulude summaga ning seaduses sätestatud häälteenamusega. Kas seaduse koostamisel oli arutusel ka olukord, kus ühisomandi alusel kvoodi täissaamine on väga keeruline ning vajalik otsus võibki jääda vastu võtmata ning kui taoline olukord tekib, siis mida on võimalik edasi teha?" Neljandaks: "Miks ja millistel juhtudel ei pea korteriühistu majandusaasta aruannet esitama?" Viimane küsimus on: "Palun selgitage, miks korteriühistul ei ole õigust võlgu olev korter ühtsest soojussüsteemist eraldada (soe kinni keerata), samas kui soojaettevõttel kogu maja puhul on antud õigus olemas!" Sellist praktikat me oleme näinud just Ida-Virumaa regioonis. Aitäh!

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama justiitsminister Urmas Reinsalu!

19:03 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Austatud istungi juhataja! Austatud arupärijate esindaja ja head teised Riigikogu liikmed! Miks üldse töötati välja uus terviklik korteriühistuseadus, mis peaks Eesti Vabariigi juubeli aastal, 2018. aastal jõustuma? Kõige olulisem põhjus on seotud eesmärgiga likvideerida õiguslik rägastik, mis praegu korteriomandite majandamist iseloomustab. Meil on ligikaudu pool miljonit korteriomandit, kuid neist ligikaudu poolte majandamine toimub ühistute kaudu, teist poolt majandatakse korteriomani ke

ühisuste ja valitsejate kaudu. Ja just korteriomanike ühisuse puhul on raske aru saada, millised õigussuhted kõigi osapoolte vahel on. Näiteks kas katuse parandamiseks sõlmitud lepingu üks pool on ühisus või valitseja, kes saab majandamiskulude nõudega kohtusse pöörduda jne.

Konkreetsetele küsimustele vastan järgnevat. Esiteks, miks on seaduse mõistes tegemist uue koosolekuga, mitte korduskoosolekuga ning miks ei ole ka antud koosolek seotud kvoorumiga? Sisuliselt samasuguse sõnastusega on ka kehtiva korteriomandiseaduse § 19 lõige 3. Sama mõtet kannab äriseadustiku § 171 lõige 6, mis reguleerib osaühingus uue osanike koosoleku kokkukutsumist, kui esialgu kokku kutsutud koosolek osutus otsustusvõimetuks. Kummalgi juhul ei ole seaduses kasutatud terminit "korduskoosolek". Seega ei nähtud ka eelnõu koostamisel põhjust, miks peaks korteriühistu puhul selles osas erandi tegema ja uue termini kasutusele võtma. Sellises olukorras uue koosoleku kokkukutsumise võimalus tagab selle, et ühistus säilib otsustusvõime ka siis, kui enamik korteriomanikke ei soovi koosolekul osaleda.

Teine küsimus puudutab uut õhuniiskuse ja temperatuuri nõude sõnastust uues, 2018. aastal jõustavas seaduses. Esiteks, miks on selline uus põhimõte kehtestatud? Nagu ka eelnõu seletuskirjast võib lugeda, ei ole tegemist uue nõude, vaid ka praegu kehtiva üldise põhimõtte täpsustusega. Sama nõude saab tuletada ka kehtiva korteriomandiseaduse §-s 11 sätestatud korteriomaniku üldisest kohustusest hoida korteriomandi reaalses korras ning seejuures hoiduda tegevusest, mille toime teistele korteriomanikele ületab omandi tavakasutusest tekkiva mõju. Eelnõusse lisati konkreetne säte temperatuuri ja õhuniiskuse kohta just huvigruppide nõudmisel ja õigusselguse huvides.

Teiseks küsiti, miks ei ole kasutatud sõnastust "temperatuuri ja õhuniiskust vastavalt normidele, mis on kehtestatud eluruumidele?" Sellel põhjusel, et nii kehtiva õiguse kui ka uue jõustuva seaduse kohaselt võivad korteriomandi esemeks olla peale eluruumide ka muu otstarbega ruumid.

Kolmandaks päriti laenu võtmise kohta, mis on tulevikus seotud majandusaasta majanduskulude summaga. Kas seaduse koostamisel oli arutusel ka olukord, kus ühisomandi alusel kvoodi täissaamine on väga keeruline ning vajalik otsus võibki jääda vastu võtmata? Korteriühistule suures mahus rahaliste kohustuste võtmiseks on korteriomandi- ja korteriühistuseaduse § 36 lõike 1 kohaselt tõepoolest vaja enamiku korteriomanike nõusolekut. Vahemärkusena juhin tähelepanu, et sama nõue on juba poolteist aastat olemas ka kehtivas õiguses. Kuna korteriühistule laenu võtmine tähendab sisuliselt rahaliste kohustuste võtmist kõigile korteriomanikele, siis ei tohigi selliste otsuste tegemine olla liialt lihtne – see oli eelnõu väljatöötamisel valitsuse positsioon.

Neljandaks: "Miks ja millistel juhtudel ei pea korteriühistu majandusaasta aruannet esitama?"

Korteriühistu ei pea tulevikus majandusaasta aruannet esitama siis, kui korteriomanikud juhivad ühistut ühiselt ilma eraldi juhatust või valitsejat ametisse nimetamata ning peavad seejuures kassapõhist raamatupidamist. Selline võimalus on olemas kuni kümne korteriomandiga ühistus. Sellises olukorras võib eeldada, et kõik korteriomanikud on ühistus toimuvaga piisavalt kursis ning vajadusel ka vastutavad seal toimuva eest.

Viiendas küsimuses paluti selgitada, miks korteriühistul ei ole õigust võlgu olev korter ühtsest soojussüsteemist eraldada, et see kinni keerata, samas kui soojaettevõttel kogu maja puhul on see õigus olemas. Kaugkütte puhul on soojaettevõttel õigus katkestada võrguühendus tarbijaga, sh korteriühistuga. Samamoodi on ka teiste teenuste osutajatel õigus keelduda teenust osutamast, kui selle eest ei maksta. Siiski, mäletatavasti parlament on sätestanud olulise piirangu, et kui köetakse eluruumi, tuleb talvisel ajal – 1. oktoobrist kuni 30. aprillini – katkestamisest ette teatada vähemalt 90 päeva. Seda, kas korteriühistul on õigus piirata mõne teenuse kättesaadavust korteriomaniku jaoks, ükski seadus ei reguleeri, ei kehtiv ega ka uus. Üldiselt lähtuvad meie praegused seadused ja ka tulevikus jõustuv seadus põhimõttest, et kui korteriühistul on korteriomanikule rahaline nõue, siis vaieldakse selle üle kohtus. Põhimõtteliselt on ka korteriomandi puhul teistel korteriomanikel võimalik otsustada, et leping ühe korteriomanikuga tuleb üles öelda ning nõuda, et ta korteriomandi võõrandaks, kui ühine elu koos temaga on võimatuks muutunud. See on siiski äärmuslik abinõu ja kohus kerge käega selliseid nõudeid ei rahulda, eriti kui tegemist on inimese koduga. See on vastus. Mida ma tahan öelda? Juhuslikult on mul homme kokkusaamine korteriühistute liidu juhatusega, kelle jaoks on väga tõsine probleem see, et see seadus võeti vastu eelmise parlamendikoosseisu lõpuajal. Korteriühistute juhid on väga tublid inimesed, kes teevad oma tööd andunult, aga oma erialateadmistelt ei ole nad juristid. Nüüd ongi probleem, kuidas uut seadust rakendada hakata. Selle selgitamine on väga raske. Näeme neid raskusi juba ka uue planeerimisseaduse ja ehitusseadustiku puhul, mille tõlgendamisel kõlab risti-rästi erinevaid seisukohti. See on üks tõsine probleem.

Samas kinnitan, et kui on ideid, mida konkreetsetelt muuta võiks, siis ma sugugi ei välista seda. Ma ei kavatse öelda, et see seadus on püha ja kivisse raiutud ning ootame kaks aastat, kuni see jõustub. Arupärimises on konkreetsetele probleemidele osutatud ja algatajad on valmis neid arutama. Ma meelega kuulan kõiki konkreetseid ettepanekuid. Ma kõnelesin teile, vastates sooja kinnikeeramise küsimusele, milline on seaduse loogika. Aga pean teile tunnistama, et minu üldine arusaam on, et seadus peaks kaitsma ennekõike ausat ja oma kohustusi täitvat inimest. Väga paljud konfliktid tulevad ühistutes ja muudes majades, kus on palju kortereid, sellest, et mõned inimesed lihtsalt ei täida oma kohustusi. Ja see tähendab seda, et nad lasevad ausate korteriomanike peal liugu. Nii et nende ettepanekutega ma olen kindlasti valmis tõsiselt tegelema. Muidugi on omaette tehniline küsimus, kuidas soojakraani mõnes korteris kinni keerata. Aga selge on, et kui mõni isik oma kohustusi ei täida, siis see kohustus langeb ühistu kaela. Ma ka oma vastuses möönsin, et praegune teoreetiline skeem on selline, et tuleb pöörduda kohtusse, aga me teame, et see protseduur ei ole ülemäära lihtne. Ma ei kavatse väita, et see käib automaatselt ja kohus langetab niisuguseid otsuseid kerge käega. Nii et meil on teatud aeg, kui soovime eesoleva aasta jooksul muudatusi teha. Kui ettepanekud on kaalukad, mõistlikud ja põhjendatud, siis ma sugugi nende arvestamist ei välista.

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

19:03 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Me võtsime mitu-mitu korda korteriühistute esimeestega ette ja arutasime just neid probleeme, mis on seotud selle seadusega, mis jõustub 2018. aastal. Ütlen ausalt, et ühtegi seadust ei ole nii palju kritiseeritud kui seda seadust. Minu küsimus teile on: kas te olete võtnud arutusele need ettepanekud, mille tegid korteriühistute esimehed ja mis kas liidu kaudu või otse Justiitsministeeriumisse saadeti? Ma südamest loodan, et pärast seda, kui te olete nendega homme kohtunud, saab teile selgeks, mis ühistutes toimub. Aga meil on siin saalis üks suur küsimus juba arutatud. Keskerakond tegi ettepaneku moodustada vaidluste lahendamise komisjonid. Täna on siin räägitud minekust kohtusse. Kas see tõesti ei oleks samm edasi, kui kõik suuremad ühistute vaidlused, mis lähevad praegu kohtu arutada, võiks lahendada korteriühistute komisjon?

19:03 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Mis puutub n-ö kvaasiõigusmõistmise organite loomisse, siis nendele institutsioonidele omistatava kompetentsi ja pädevuse osas olen ma pigem skeptiline. Kui on ikkagi jutt isikute varaliste õiguste kohta seisukohtade andmisest, siis mu üldine loogika on, et see pädevus on kohtutel. Üks küsimus aga puudutab seda, et uus seadus ei nõua korteriühistutelt enam põhikirja. Seaduse loogika on selline, et seadus annab piisava n-ö kataloogi vastuseid, kuidas õigusjuhtude lahendamisel käituda, erinevaid protseduure läbi viia. Samas ma ise käisin ka korteriühistute liidu nõupäeval ja nägin, et me ei tohi eeldada, et nii mahuka seaduse puhul on inimesed võimelised selle tekstist käigult lahendusi leidma. On ju tegu lisaks ka uue seadusega. Võib-olla on mõistlik välja töötada üks tüüpõhikiri. Seaduse lisaks seda küll panna ei saa, aga ta oleks olemas ja selle pealt näeks, milline on üldine otsuste vastuvõtmise ja ühistu haldamise mehhanism. Igasuguseid erisusi saab muidugi ka kokku leppida, kui ühistu soovib.

Jah, kriitikat oli palju. Ma olen sellesse süvenenud ja pean tunnistama, et teatud juhtudel kõlas ka vastandlikke positsioone. Ühel pool on ühistu kui organisatsiooni huvid, teisel pool korteriomanike huvid. Kogu korteriühistuseaduses on aga keskne ikkagi vara omanik. Korteriühistu teenib korteriomanike huve. Minu jaoks on põhiküsimus see – tahan seda kindlasti homme korteriühistute liidu juhatusel arutada –, kas on olemas piisav tagatis, et heausksed korteriomanikud suudavad ennast pahauskse korteriomaniku eest kaitsta, kas seda kaitset see seadus pakub.

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Olga Ivanova, palun!

19:03 Olga Ivanova

Aitäh! Lugupeetud minister, aitäh vastuste eest! Tõepoolest rõõm kuulda, et te tunnete huvi korteriühistute tegevuse vastu. Homme me kohtume Riigikogu toetusrühmaga väga suure seltskonna korteriühistute esimeestega. Kohale on kutsutud AS-ide Tallinna Vesi ja Tallinna Küte esindajad, kes räägivad teemadel, mis neid kõige rohkem huvitavad, kaasa arvatud sooja- ja elektrivarustuse kinnikeeramine juhul, kui korteriomanik jääb võlgu. Kui me vaatame Ida-Virumaad, siis ka kinnisvara realiseerimine ei päästa olukorda, sest see kinnisvara ei maksa mitte midagi. Tihtipeale korteris elatakse nii kaua, kuni võlg on suurem kui kinnisvara hind. Nii võidakse jätta kas või pool maja tühjaks ja vaene korteriühistu peab kõigi eest maksma. Kuidas selles olukorras käituda?

19:03 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Jutt on põhiliselt vist Kohtla-Järve majadest, kus pool maja on jäänud tühjaks, osa korteriomanikke ei maksa üüri, kuid elavad sees, osa omanikke ei maksa ja neid ei ole ka võib-olla juba mitu aastat nähtud. See on tõesti drastiline olukord, eriti veel siis, kui kogu maja haldamine on eakamate inimeste õlul. Ilmselgelt on see palju laiem probleem kui ainult korteriühistu majandamise küsimus. Tuleb ausalt tunnistada, et nii suure maja haldamine ei ole sellisel juhul enam jätkusuutlik. Siin peab juba omavalitsus aitama leida lahenduse, mis osale inimestele võib olla väärtus, aga vähemalt tagab, et enamikul on eluase olemas. Aga sellise maja haldamine on vaieldamatult ummiktee. Nüüd see küsimus, kas anda ühistule õigus astuda resolutsioone samme oma kohustusi mittetäitvate korteriomanike vastu. Nagu ma ütlesin, seadus näeb ette võimaluse korter võõrandada. Olen täiesti nõus, et väga paljudel juhtudel on kommunaalmaksete võlg suurem kui selle kinnisvara väärtus. Võrreldes kinnisvara hindadega Tallinnas või mujal kallimates regioonides, on sealsed hinnad sümboolsed. Kui on soov välja pakkuda, kuidas võiks see süsteem mõistlikult tööle hakata, siis ma olen igati avatud seda arutama. Kindlasti puudutan seda teemat ka korteriühistute liidu juhatusega kohtudes. Üks teema, millega ühistud saavad tegelda, on see, kuidas motiveerida korteriomanikke soojakulusid kokku hoidma. Küttearve moodustub paneelmajades ju solidaarselt. Kuidas ikkagi saaks anda inimestele õiguse lasta oma korterisse panna individuaalne arvesti? See õigus võiks minu meelest olla. Siis tekiks inimestel stiimul, et kui nad tarbivad vähem sooja, siis annab see tunda ka nende soojaarvel. Seni on paljudes ühistutes küttearve n-ö kogu meeskonna ehk kogu ühistu või hoone peale ühine.

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Arupärimisele on vastatud. Head ametikaaslased, kõik tänased arupärimised on käsitletud. Ma tänan teid!

8. 18:29 Vaba mikrofon

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Palun kõiki, kes soovivad registreerida ennast sõnavõtuks vabas mikrofonis, teha seda peale haamrilööki! Ootame aktiivset osavõttu. Palun kõnetooli Peeter Ernitsa!

19:03 Peeter Ernits

Hea juhataja! Head vähesed kolleegid! Teie read on veelgi hõredamaks läinud. Varsti me hakkame arutama järjekordset paksu eelnõu numbriga 84. Aga ma tahan teile rääkida ühest mehest, kes püüab inimeste elu veidikene inimväärsemaks teha – just nende elu, kes on jäänud kas voodisse või ratastooli. Jutt on Ants Väärsist, Põlvamaa mehest, kes vabatahtlikult ja ilma äriliste huvideta üritab aidata inimesi. Ta üritab aidata neid n-ö kauges orjanduslikus lõunas, aga mitte ainult seal, vaid ka üle Eesti. See mees on hulk aega üritanud soetada endale invabussi, kuhu võib ratastooli peale lükata. Nagu ma olen aru saanud, ei ole riigil raha teda aidata. Jutt on umbes 20 000 eurost, mis läheks pruugitud invabussi soetamiseks, või 40 000 eurost. See buss annaks võimaluse paljudele koju jäänud inimestele natukenegi inimväärsemat elu elada. Praegu on Ants Väärsi avanud arve headele annetajatele, kes võiksid aidata tema muret lahendada ja tegelikult ka paljude-paljude maal elavate töövõimetuspensionäride ja

invaliidide elu parandada. Rohkem ma ei tahtnudki rääkida. Arvan, et oleks kena meil kõigil talle väike annetus teha. Mina juba tegin. Aitäh!

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Jüri Adamsi!

19:03 Jüri Adams

Lugupeetud rahvaesindajad! Nädal tagasi jäi minu analüüs siin pooleli. Ma käsitlesin teemat, millised on meie Riigikogu liikmete õigused siin Riigikogu täiskogu saalis. Üldistav väide on, et meil on olemas viis või kuus üldist õigust. Ma jõudsin neist käsitleda kolme. Nimelt, kõigepealt õigus piisavalt süveneda – mul ei ole paremat väljendit selle kohta. See tähendab seda, et kui meie ette pannakse mingi eelnõu, siis meil peab olema aega seda lugeda, selle üle mõtelda, küsida arvamusi. Üldiselt on see Riigikogus hästi korraldatud, vist ei ole enam ammu olnud katset menetleda teksti üksnes samal päeval, kui see on menetlusse esitatud.

Ühenduses täna siin varem käsitletud teemaga püüan ehk seletada, miks Läti parlamendis õnnestuvad presidendivalimised paremini kui meil. Äkki on põhjus see, et Lätis ei lubata rohkem kui üks hääletusvoor päevas. Nii on neil võimalik õhtul ja öösel omavahel nõu pidada.

Teine õigus, mis meil siin on, on õigus esitada ettekandjale küsimusi. Meil on kombeks küsimuste arvu piirata – neid on üks või kaks. On tehtud väheseid katseid küsimise õigust näiteks aja venitamise eesmärgil kuritarvitada. Ma arvan, et oleks võimalik võtta kasutusele see meetod, mis minu mäletamist mööda VII Riigikogus kunagi oli, et peale lubatud arvu küsimusi on võimalik esitada veel kirjalikke küsimusi istungi juhataja kaudu, kes selekteerib neist asjakohased välja.

Kolmas õigus on see, mida ma kasutasin tänagi mitmel korral. See on õigus osaleda läbirääkimistel, kui läbirääkimised on avatud. Selles suhtes on praegune kodukord äärmiselt Riigikogu liikme vaenulik, et väga paljudes päevakorrapunktides Riigikogu liige läbirääkimistel osaleda ei saa. See on asendatud regulatsiooniga, et tema eest võib kõneleda tema fraktsiooni esindaja. See on minu arvates meie õiguste rikkumine. Fraktsiooni esindaja täiendava sõnavõtu õigust tunti ka 1920–1930-ndatel Eesti Riigikogus, aga siis realiseerus see pigem nii, et Konstantin Päts pidas riigieelarve arutamisel pooletunnise kõne ning oma aja said ka fraktsioonide esindaja ja fraktsioonide liikmed. Niimoodi oli see väga mõistlikult korraldatud.

Neljas õigus on õigus esitada muudatusettepanekuid mingi menetluses oleva teksti kohta. See õigus on meil tõesti olemas.

Viies õigus on nõuda muudatusettepanekute hääletusele panemist. Sellega on asi aga väga kahtlane, kuna see on olnud valdkond, kus kõige rohkem on välja kujunenud obstruktsioonimeetodid. Meil on olnud terve rida olukordi, kus ei saa nõuda ettepanekute hääletamist. Näiteks võib tuua riigieelarve arutamise.

Viimase, kuuenda õiguse ma panen küsimärgina õhku. Meil on kodukorras ka niisugune õigus nagu õigus küsida vaheaegu enne hääletust. See on meil tegelikult olnud põhiline obstruktsioonimeetod, mida on aastaid kasutatud. Ma arvan, et siinolijatest peale minu vist keegi ei tea, et kunagi kasutati seda õigust päris otstarbekohaselt. Näiteks VII Riigikogus oli küll ja küll neid olukordi, kus tekkiski vajadus võtta vaheaega nõupidamiseks. Ja siis töö katkes, ütleme, viieks minutiks, Riigikogu liikmed olid kõik saali neljas nurgas punktides ja pidasid omavahel nõu, mida kujunenud situatsioonis edasi teha.

Kõiki neid õigusi saab põhimõtteliselt kasutada, aga minu põhiväide teile on see, et kui teinekord isegi on obstruktsiooniga tegemist, siis see ei saa olla ettekääne meilt mingi õigus täielikult või osaliselt ära võtta. Obstruktsiooniga tuleb tegeleda eraldi, säilitades selleks üksnes mõistlikud võimalused. Aga ühtki õigust obstruktsioonimeetodite kuritarvitamise võimalusele viidates ära võtta ei tohiks. Aitäh!

19:03 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Vaba mikrofoni voor on lõppenud. Head ametikaaslased, tänane istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu meie töös!

Istungi lõpp kell 18.37.